अजिरकोट गाउँपालिकाको

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षण प्रतिवेदन

२०७६

अजिरकोट गाँउपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

भच्चेक, गोरखा

गण्डकी प्रदेश

नेपाल

प्रतिवेदन

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको प्रस्तावनामा वर्गीय, जातीय, क्षेत्रीय, भाषिक, धार्मिक, लैङ्गिक विभेद र सबै प्रकारका जातीय छुवाछूतको अन्त्य गर्ने तथा आर्थिक समानता, समृद्धि र सामाजिक न्याय सुनिश्चित गर्न समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधारमा समतामूलक समाजको निर्माण गर्ने संकल्प गरिएको छ । छुवाछुत तथा भेदभाव विरुद्धको हक, धार्मिक स्वतन्त्रताको हक, भाषा तथा संस्कृतिको हक, महिला, वालवालिका, दलित आदीको हक, सामाजिक न्यायको हक, ज्येष्ठ नागरिकको हक, सामाजिक सुरक्षाको हक लगायतका मौलिक हकहरु संविधानमा व्यवस्था गरिएको छ । महिलाको हक सम्वन्धी धाराले समान वंशीय अधिकार, सुरक्षित मातृत्व र प्रजनन् स्वास्थ्य सम्वन्धी अधिकार, राज्यका सवै सरकारमा सहभागिता हुने अधिकार, सम्पत्ति तथा पारिवारीक मामिला सम्बन्धी अधिकार, शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगार र सामाजिक सुरक्षामा सकारात्मक विभेदको व्यवस्था गरेको छ ।

संविधानमा महिला विरुद्ध हुने हिंसाजन्य कार्यहरुलाई कानून बमोजिम दण्डनीय हुने व्यवस्था गरेको छ । समानताको हक अन्तर्गत सामाजिक र सांस्कृकित रुपले पछाडि पारिएका समुदाय समेतको संरक्षण, सशक्तिकरण र विकासको लागि संविधानले विशेष प्रावधानहरुको थप व्याख्या गरेको छ । सामाजिक न्यायको हकले राज्यका हरेक सरकारहरुमा समावेशी र समानुपातिक प्रतिनिधित्वको सिद्धान्तका आधारमा जनताको सहभागिताको अधिकारको व्यवस्था गरेको छ । राज्यका नीतिहरुमा सामाजिक न्याय र समावेशीकरण सम्वन्धी नीतिहरु सामाजिक सुरक्षा र सामाजिक न्याय प्रदानगर्दा सबै लिङ्ग, क्षेत्र र समुदायभित्रका आर्थिक रुपले विपन्नलाई प्राथमिकता प्रदान गर्ने उल्लेख गरिएको छ ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (लैससास) सम्बन्धी व्यवस्था प्रस्तावनमा नै उल्लेख गरिएको छ । यसका अलावा दफा ११ को गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको काम, कर्तव्य र अधिकारको उपदफा (२) (त) मा जेष्ठ नागरिक, अपांगता भएका व्यक्ति र असक्तहरुको व्यवस्थापन गर्ने जिम्मेवारी अन्तर्गत विभिन्न क्रियाकलापहरु संचालन गर्ने अधिकार प्रदान गरेको छ भने दफा २४ उपदफा (२) मा स्थानीय तहले योजना बनाउँदा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष्य, उद्देश्य, समयसीमा र प्रक्रियासँग अनुकूल हुनेगरी सुशासन, वातावरणमैत्री, बालमैत्री, जलवायु परिवर्तन अनुकुल, विपद् व्यवस्थापन, लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण अन्तरसम्बन्धित विषयलाई ध्यान दिनु पर्नेछ भन्ने व्यवस्था उल्लेख गरिएको छ । यसैगरी सोही दफाको उपदफा (३) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्ना योजना बनाउँदा महिला बालबालिका तथा पिछडिएका वर्ग, क्षेत्र र समुदायलाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने, लैङ्गिक समानता तथा समाजिक समावेशीकरण अभिबृद्धि हुने खालका योजना तथा कार्यक्रमहरुलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ भनी उल्लेख गरेको छ ।

यसै गरी वडा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार अन्तर्गत तथ्यांक अद्यावधिक तथा संरक्षण अन्तर्गत खण्डीकृत तथ्यांक संकलन, विकास कार्य अन्तर्गत बालविवाह, बहुविवाह, लैङ्गिक हिंसा अन्त्य गर्ने आदि व्यवस्था गरिएको छ भने स्थानीय तहको योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन अन्तर्गत योजना तर्जुमा प्रकृयामा महिला तथा पिछडिएको

वर्गको सहभागितामा जोड दिइएको, योजना बनाउदा महिला, बालबालिका तथा पिछडिएका वर्ग, क्षेत्र र समुदायलाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने योजना छनौटमा जोड दिदै लैससास प्रवर्द्धन गर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

सन् २०१५ को सेप्टेम्बरमा सम्पन्न संयुक्त राष्ट्रसंघको साधारण सभाले २०१६ देखी २०३० सम्ममा हासिल गर्नुपर्ने दिगो विकासका १७ वटा लक्ष्य र १६९ वटा उप-लक्ष्यहरु पारित गरेको छ । दिगो विकासका लक्ष्यहरुले विशेष गरी हरेक व्यक्तिको स्वाभिमान, स्वतन्त्रता, समानताका साथै भोक, गरीबीको अन्त्य गर्दै शिक्षित तथा स्वस्थ जीवनयापनका लागि परिकल्पना गर्दछ । यसका साथै यी लक्ष्यहरुले गरिबीको रेखामुनी रहेका बालबालिका, किशोरकिशोरी, महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, यौनीक अल्पसंख्यक, पछाडि पारिएका समुदाय जस्तै दलित, जनजाति, आदिवासीहरुको आवश्यकताहरुलाई समेट्ने उद्देश्य राखेको छ । चरम गरीबीको अन्त्य गर्न, असमानता हटाउन, विभेदसँग लड्न र पछाडि परेका व्यक्ति र समुहको द्रुत गतिमा प्रगति गर्नका लागि कोही पनि पछाडी नछुटुन् भन्ने मुख्य सिद्धान्तलाई दिगो विकासका लक्ष्यले अंगिकार गरेको छ । दिगो विकास लक्ष्यले व्यक्तिको मर्यादालाई विकासको मुख्य आधारको रुपमा स्थापित गरेको छ । कोहि पनि पछि नछुटुन् भन्ने अवधारणाले समावेशी र दिगो विकासका उपलब्धि र नतिजा प्राप्तिका लागि विशेषत परम्परागत रुपमा सिमान्तकृत, विपन्न र जोखिम अवस्थामा रहेका व्यक्ति र समुहलाई विकासको प्रकृयामा ल्याउने कुराको सुनिश्चित गर्दछ । दिगो विकास लक्ष्य सामाजिक, आर्थिक र वातावरणीय विकासको एक विश्वव्यापी अवधारणा हो । सन् २०३० सम्ममा सबै प्रकारका विभेदहरु उन्मुलन गरी समानता र न्यायमा आधारित समाजको आधार तयार गर्न आवश्यक पर्ने लक्ष्यहरु राखिएका छन् । दिगो विकासका लक्ष्यहरुले समानता र न्यायमा आधारित समाज, मानव, पृथ्वी, समृद्धि, शान्ति जस्ता सवालहरुको साझेदारीमार्फत संभव छ भनी प्रतिवद्धता जनाएको छ । लैङ्गिक समानता दिगो विकास लक्ष्य मध्येको एक महत्वपुर्ण लक्ष्य हो जुन लक्ष्य नं. ५ मा राखिएको छ । यसका साथै लैङ्गिक समानता सबै लक्ष्यहरुमा मुलप्रवाहीकरण गरिएको छ ।

पन्ध्रौ योजना (आर्थिक वर्ष २०७६/०७७ - २०८०/०८१) को आधारपत्रमा (क) लैङ्गिक समानता तथा महिला सशक्तिकरण, (ख) बालबालिका तथा किशोरकिशोरी (ग) जेष्ठ नागरिक (घ) अपाङ्गता भएका व्यक्ति (ङ) सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण (च) समावेशीकरण लगायतका विषयहरुलाई छुट्टै शिर्षकका रुपमा राखिएको छ ।

संविधानद्वारा प्रदत्त हकहरुको कार्यान्वयन गर्न तथा समानुपातिक समावेशीका आधारमा राज्य संरचनाका सबै अङ्गहरूमा महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, मधेशी, मजदूर, किसान, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, पिछडिएका वर्ग र क्षेत्र सबैलाई सहभागी गराउने संवैधानिक व्यवस्था गरिएको परिप्रेक्ष्यमा सामाजिक विविधता बीचको असमानता, सामाजिक बञ्चितिकरणका कारण सामाजिक समूहको विकास सूचकहरूमा भएको कमजोर अवस्था र सामाजिक, आर्थिक तथा प्रशासनिक क्षेत्रमा रहेको पहुँचको अन्तरलाई न्यून गर्न आवश्यक रहेको छ ।

२. अध्ययनको महत्व

नेपालको संविधानको प्रस्तावनामा लैङ्गिक विभेद अन्त्य गरी समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधारमा समतामूलक समाजको निर्माण गर्ने व्यवस्था गरेको छ । महिलाको हक सम्वन्धी धाराले समान वंशीय अधिकार, सुरक्षित मातृत्व र प्रजनन स्वास्थ्य सम्वन्धी अधिकार, राज्यका सवै निकायमा सहभागिता हुने अधिकार,

सम्पत्ति तथा पारिवारिक मामिला सम्बन्धी अधिकार, शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगार र सामाजिक सुरक्षामा सकारात्मक विभेदको व्यवस्था गरेको छ ।

यसका अतिरिक्त महिला विरुद्ध हुने हिंसाजन्य कार्यहरुलाई कानुन बमोजिम दण्डनीय हुने व्यवस्था गरेको छ । समानताको हकले नागरिकहरु, सामाजिक र सांस्कृकितरुपले पछाडि परेको समुदाय समेतको संरक्षण, सशक्तिकरण वा विकासको लागि संविधान विशेष प्रावधानहरुको थप व्याख्या गरको छ ।

सामाजिक न्यायको हकले राज्यका हरेक निकायहरुमा समावेशी र समानुपातिक प्रतिनिधित्वको सिद्धान्तका आधारमा जनताको सहभागिताको अधिकारको स्थापना गरेको छ ।

गाउँपालिकाको काम, कर्तव्य र अधिकारमा लैससास सम्वन्धि व्यवस्था गरेको छ ।

गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले संघ तथा प्रदेश कानुनको अधिनमा रही सामाजिक सुरक्षा र गरिबी निवारण सम्वन्धि काम गर्ने ब्यवस्था गरेको छ ।

वडा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार अन्तर्गत तथ्यांक अद्यावधिक तथा संरक्षण अन्तर्गत खण्डीकृत तथ्यांक संकलन, विकास कार्य अन्तर्गत बालविवाह, बह-ुविवाह, लैङ्गिक हिंसा अन्त्य गर्ने आदिको व्यवस्था गरिएको छ ।

स्थानीय तहको योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन अन्तर्गत योजना तर्जुमा महिला तथा पिछडिएको वर्गको सहभागितामा जोड, योजना बनाउदा महिला, बालबालिका तथा पिछडिएका वर्ग, क्षेत्र र समुदायलाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने योजना छनौटमा जोड, लैङ्गिक समानता तथा समाजिक समावेशीकरण अभिवृद्धिमा जोड दिएको छ । यस नयाँ संरचना अनुसार गाउँपालिकाको लैससासको क्षेत्रमा भए गरेका काम कारवाहीहरु तथा खाडलहरुको परिपुर्ती गर्ने कार्य गर्दछ । कतिपय कामहरु गर्दै जाने कममा छुट्न जान सक्छ र त्यस्ता कार्यमा पनि विस्तृत कार्य योजना वनाई सो कार्यको पहिचान तथा सुनिश्चितता गर्न सकिन्छ । यस प्रावधानलाई मध्यनजर राख्दै यस गाउँपालिकाको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षण गरिएको हो ।

३. लैङ्गिक समानता सामाजिक समावेशीकरण परीक्षणको उद्देश्यहरु

यसका उद्देश्यहरु यस प्रकार छनः

(क) लैंगिक समानता तथा समाजिक समावेशीकरण परीक्षण मार्फत गाउँपालिकाको संस्थागत संरचना र कार्यक्रमहरुमा महिला र सामाजिक रुपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहहरुलाई समावेश गरि, लैङ्गिक समानता र सबै जातजाती तथा समुदायको अर्थपूर्ण सहभागिता गराई लैङ्गिक अन्तर तथा सामाजिक विभेद प्रभावलाई सम्बोधन गर्दै लैङ्गिक मूलप्रवाहिकरण र सशक्तिकरण गर्दै लैजाने ।

(ख) महिला र सीमान्तकृत समुहहरुलाई समावेश गरि उनीहरुको योजनाबद्ध रुपमा व्यक्तिगत र सामूहिक क्षमता अभिबृद्धि गरी गाउँपालिकाको विकास प्रक्रियामा निर्णायक तथा अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गरी आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तिकरण गर्ने ।

(ग) गाउँपालिकाको सवै कार्यक्रम, योजना र आयोजनाको प्रत्येक चरणमा लैससास दृष्टिकोणबाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने र यसलाई संस्थागत गर्दै लैजाने ।

४. अध्ययनका क्षेत्रहरु

संस्थागत लेखाजोखाको लागि प्रयोग गरिने विधिमा गाउँपालिकाको कानुन तथा नीतिमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण, लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण विश्लेषणमा आधारित योजना तर्जुमा, योजना कार्यान्वयन, अनुगमन/नियमन र मूल्याङ्कन, आन्तरिक संरचना, क्षमता विकास, नेपाल सरकारका लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकासका नीति र प्रतिवद्धता, सेवा प्रवाह र संस्थागत संस्कृति र सुशासन गरी प्रमुख आठवटा शीर्षकहरू भित्र ५६ वटा उपशीर्षकहरूमा छलफल गरिएको थियो । ती शीर्षकलाई प्रष्ट बनाउनका लागि प्रत्येक उपशीर्षकमा प्रश्नहरू राखिएका थिए । तीनै प्रश्नहरूको आधारमा गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधी तथा कर्मचारीहरूसँग छलफल गरिएको थियो । छलफलको आधारमा उक्त वुंदामा राम्रो देखिएमा १, मध्यम देखिएमा ०.५ र सुधार गर्नुपर्ने देखिएमा वा नभएमा ० अंकहरू प्रदान गरिएको छ ।

अन्तमा विभिन्न शीर्षकहरूमा प्राप्त अंकहरूलाई माकुरेजालोको चित्र (Spider Diagram) बनाई सहभागीहरू माझ उक्त नमुना चित्र प्रस्तुत गरिएको थियो । सो चित्रले देखाएका राम्रा पक्षहरूलाई निरन्तरता दिंदै, कमजोर पक्षहरूलाई सुधार गर्दै आगामी दिनहरूमा गाउँपालिकालाई एक आदर्श निकायको रुपमा स्थापित गर्न आवश्यकताहरूको पहिचान गरी लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी विकासका लागि एकिकृत कार्य योजना बनाई अगाडि बढाउन यो लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी संवेदनशील संस्थागत लेखाजोखाले मद्धत पुऱ्याउनेछ ।

५. अध्ययनको तरीका र विधि

तरिकाः लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षण कार्यक्रम मुख्यतः तीन चरणमा विभाजन गरि सम्पन्न गरिएकोछ ।

१. तयारी चरण

लैससास परीक्षणका उद्देश्य र प्रकृयाका वारेमा जनप्रतिनिधी र कर्मचारीहरुलाई जानकारी गराउने, अभिमुखीकरण गर्ने । कायर्शाला गोष्ठीको पूर्व तयारी तथा चाहिने सामग्रीहरूको व्यवस्था गर्ने । जनप्रतिनिधी तथा कर्मचारीहरुसँग तयारी वैठक बस्ने, लैससास परीक्षणको लागि सहभागीहरूको सूची तयार गर्ने, लैससास कार्यशाला गोष्ठी सञ्चालनको लागि मिति, स्थान, समय अवधि तोक्ने लैससास परीक्षणका लागि कार्यदल बनाई गाउँपालिकाको दस्तावेजहरू (जस्तै बार्षिक योजना, आवधिक योजना, बार्षिक प्रतिवेदन, आर्थिक प्रतिवेदन, चौमासिक/बार्षिक समिक्षाको प्रतिवेदन, गाउँपालिका प्रोफाईल, विभिन्न समयमा भएका निर्णयहरू आदिको लैससासको दृष्टिकोणबाट विश्लेषण र पुनरावलोकन गरि प्रारम्भिक प्रतिवेदन तयार पारिएको थियो । ।

२. कार्यान्वयन चरण

गाउँपालिकाको लैससास परीक्षणका लागि २०७६ फाल्गुन ६ गते गठित कार्यदलले लेखाजोखाको लागि कार्यविधीमा तोकिएको ढाँचा अनुसारको प्रश्नावलीहरूमा छलफल गरी अंक दिइएको थियो । त्यसबाट प्राप्त नतिजालाई माकुरे

जालोमा चित्रण गरी २०७६ फागुन १५ गते गाउँपालिकाका पदाधिकारी र कर्मचारीको सहभागितामा प्रस्तुतीकरण गरिएको थियो । प्रश्नावलीमा आधारित भएर छलफल गर्दा काम सम्पन्न भएकोलाई १ अंक, आंशिक सम्पन्नलाई ०.५ र कुनै पनि काम नभएकोलाई ० अंक प्रदान गरिएको थियो । पूर्णाङ्क अंक प्राप्तलाई सवल पक्ष र त्यसभन्दा कम प्राप्ताङ्कलाई सुधार गर्नुपर्ने पक्षमा राखिएकोछ ।

पहिचान गरिएका सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरूलाई समाधान गर्ने हिसाबले कार्ययोजना तयार गरिएकोछ । यस कार्ययोजनालाई गाउँपालिकाले नियमित अनुगमन गरी सुधार भएका पक्षहरूलाई माकुरे जालोमा थप्दै उपलब्धिहरूलाई आंकलन गर्नुपर्ने हुन्छ । साथै सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरूलाई पुनः कार्ययोजना बनाई निरन्तर कार्यान्वयन गर्नुपर्ने हुन्छ ।

३. प्रतिवेदन चरण

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परिक्षण कार्यविधीमा उल्लेख भएको लैससास परिक्षणको अनुसुचीमा उल्लेख भएको प्रगति प्रतिवेदनको ढाँचामा प्रतिवेदन तयार पारिएको छ । लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परिक्षण गर्दा सहभागीहरू बीच भएको छलफलबाट आएको निचोडलाई प्रतिवेदनको प्रमुख प्राप्तीको खण्डमा उल्लेख गरिएको छ ।

विधिः गाउँपालिकाको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षण (GESI Audit) गर्नका लागि गाउँपालिका अध्यक्षको संयोजकत्वमा ६ सदस्यीय गापा उपाध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, कार्यपालिका सदस्य, प्रशासन अधिकृत र योजना सल्लाहकार सहितको लैससास परिक्षण कार्यदल गठन गरिएको थियो । लैससास परिक्षणका लागि निम्न विधिहरु अपनाई गाउँपालिकाको लैससासको अवस्था विश्लेषण गरिएको थियो ।

१. दस्तावेज समिक्षा : लैससास कार्यदलले गाउँपालिकाको दस्तावेजहरू (जस्तै ऐन, कानून, नीति, कार्यविधि, क्षमता विकास योजना, बार्षिक योजना, आवधिक योजना, बार्षिक प्रतिवेदन, आर्थिक प्रतिवेदन र गाउँपालिका प्रोफाईल, तथा विभिन्न समयमा भएका निर्णयहरू आदिको लैससासको दृष्टिकोणबाट अध्ययन, विश्लेषण र पुनरावलोकन गरी प्रारम्भिक प्रतिवेदन तयार गरिएको थियो ।

२. लक्षित समुदाय छलफल : लैससास परीक्षणका क्रममा गाउँपालिकासँग प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीसंग अझ वढि जानकारी लिनका लागि लैससास सम्वन्धि सवालहरुमा केन्द्रित रहि सो समुदायसंग छलफल गरिएको थियो ।

३. कार्यशाला संचालन (सूचकहरुको लेखाजोखा) :

(क) लैससास परिक्षण कार्यविधी २०७६ को अनुसूची १ बमोजिमका सूचक अनुसार अंकभार दिनका लागि १ दिने कार्यशाला संचालन गरिएको थियो । लैससास परिक्षणका लागि समावेश गरिएका मुख्य ८ वटा सूचक र प्रत्येक सुचकहरुमा ७ वटा प्रश्नहरुको आधारमा गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरू र कमर्चारीहरूसँग छलफल गरिएको थियो । सहभागितात्मक छलफलको आधारमा उक्त वुँदामा राम्रो देखिएकोमा १, मध्यम देखिएकोमा ०.५ र नभएकोमा ० अंकहरू प्रदान गरिएको थियो ।

(ख) मुख्य ८ वटा सूचकहरूमा प्राप्त अंकहरूलाई माकुरेजालोको चित्र (Spider Diagram) बनाई सहभागीहरू माझ उक्त नमुना चित्र राखिएकोछ । सो चित्रले देखाएका राम्रा पक्षहरूलाई निरन्तरता दिंदै, कमजोर पक्षहरूलाई सुधार गर्दै आगामी दिनहरूमा गाउँपालिकालाई एक आदर्श स्थानीय तहको रुपमा स्थापित गर्न आवश्यकताहरूको पहिचान गरी लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी विकासका लागि एकिकृत कार्ययोजना बनाई अगाडि बढाउन यो लैससास परिक्षण गरिएकोछ ।

४. प्रतिवेदन तयार : यस कार्यविधिको अनुसूची ६ मा उल्लेख भएको लैससास परिक्षणको प्रतिवेदनको ढाँचामा प्रतिवेदन तयार गरिएकोछ । लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी परिक्षण गर्दा सहभागीहरू बीच भएको छलफलबाट आएको निचोडलाई प्रतिवेदनका रुपमा तयार गरिएकोछ ।

६. सहभागिहरु

यस लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी परिक्षण कार्यक्रममा गाउँपालिका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, वडा अध्यक्षहरु, कार्यपालिका सदस्यहरु, विषयगत शाखा प्रमुख एवं अन्य कर्मचारीहरु र गापा पुर्णिमा कर्मचारीहरु सहभागी रहेकाछन् ।

७. विश्लेषणका औजारहरु

- लक्षित समुह छलफल
- प्रमुख व्यक्तिहरुसँग अन्तरवार्ता
- लैससास सूचकहरुको विश्लेषण,
- Scoring,
- SWOT Analysis
- Action Plan

८. परीक्षणबाट आएका मुख्य प्राप्तिहरु

मुख्य सुचक	प्रमुख प्राप्तिहरू
१ गाँउालिकाको कानुन तथा नीतिमा लैङ्गिक समानता तथा समावेशीकरण	
१.१	गाउँपालिकामा कानुन (ऐन, नियम, निर्देशिका, कार्यविधी, मापदण्ड) निति/ रणनिति तयार भएको तर लैससासको दृष्टीकोणवाट सो वर्गको पनि सहभागिता तथा सुझावहरु गराउनुपर्ने
१.२	गाउँपालिकाको छुट्टै लैससास निति वनाउने क्रममा रहेको र वार्षिक कार्यक्रममा वजेट विनियोजन भएको

२. लैससास विश्लेषणमा आधारित योजना तर्जुमा	
२.१	आवधिक योजनामा लैससास सम्वन्धी निति, कार्यक्रम राखिएको र सोहि अनुरुप वार्षिक निति तथा कार्यक्रम वनाइनुपर्ने
२.२	योजना तर्जुमा गर्दा सवै योजना तर्जुमाका चरणहरु कार्यान्वयनमा ल्याइएको साथै आगामी दिनमा योजना तर्जुमा प्रक्रियामा सबै वर्ग, लिङ्ग र समुदायको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गरिनुपर्ने
३. योजना कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्यांकन	
३.१	गाउँपालिकाको उपभोक्ता समिति सञ्चालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधी वनेको तथा कार्यान्वयनमा रहेको र सो उपभोक्ता समितिमा लैङ्गिक तथा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुह रहेको भए सोको प्रतिनिधित्व गराउनुपर्ने
३.२	योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन २०७४ बमोजिम गाउँपालिका स्तरिय सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति गठन भएको र सो समितिले अनुगमन गर्दा लैससास सम्वन्धी सूचकहरु पनि समावेश गरी सो अनुगमनवाट प्रतिवेदन कार्यपालिकामा छलफल गरिनुपर्ने
४ आन्तरिक संरचना	
४.१	गाउँपालिका स्तरिय न्यायिक समिति र वडा स्तरिय मेलमिलाप केन्द गठन भएको र मेलमिलाप केन्द्रमा दर्ता भएका र समाधान गरिएका विवादहरुको खण्डीकृत तथ्यांकको अभिलेख राखिनुपर्ने
४.२	सामाजिक विकास शाखा/ महिला तथा वाल विकास शाखा भनि स्थापना भएको तर महिला तथा वाल विकास शाखा कर्मचारी तथा लैससास सम्पर्क व्यक्ति तोकि लाभग्राहीहरुलाई जानकारीमुलक सुचना प्रवाह गरिनुपर्ने
५ क्षमता विकास	
५.१	वार्षिक योजना तथा कार्यक्रममा क्षमता विकास सम्वन्धी कार्यक्रमहरु रहेको र सो क्षमता विकास कार्यक्रम गर्दा लैससास सम्वन्धी छुट्टै विषय राखि तालिम सञ्चालन गर्नुपर्ने
५.२	
६ नेपाल सरकारका लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकासका नीति र प्रतिवद्धता	
६.१	लैङ्गिक तथा सामाजिकरुपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहहरुको लागि रकम विनियोजन गरिएको र सो रकम लैङ्गिक तथा सामाजिकरुपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहको साथै जोखिममा परेका समुदायका लागि विशेष कार्यक्रम सहित दिगो विकासका लक्ष्यहरुको स्थानीयकरणका लागि सरोकारवालाहरुसँगको सहकार्यमा कार्य गरिनुपर्ने
६.२	
७ सेवा प्रवाह र सस्थागत सस्कृति	

७.१	सेवा सुविधामा पहुँच नभएका समुदायहरुका लागि सेवा प्रवाहमा पहुँच पुऱ्याउन घुम्ति शिविर संचालन गरिएको तर प्रयाप्त मात्रामा घुम्ति शिविर संचालन गरिनुपर्ने
७.२	बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, महिला र अपांगमैत्री भौतिक संरचना (सार्वजनिक स्थल) निर्माण भएको तर सँगसंगै सेवाग्राहीहरु प्रतिक्षारत रहँदा बस्ने ठाऊँको उचित व्यवस्थापन जस्तै पिउने पानी, महिला/ पुरुष शौचालय, प्रतिक्षालय आदिको व्यवस्थपन गरिनुपर्ने
८.सुशासन	
८.१	सामाजिक जवाफदेहिताका औजारहरु प्रयोग गर्ने गरेको तर सामाजिक जवाफदेहिताका औजारहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयन र बर्हिगमन अभिमत (Exit Poll) र नागरिक प्रतिवेदन पत्र (CRC) जस्ता विधी प्रयोगमा ल्याउनुपर्ने
८.२	सूचना, शिक्षा र संचारको (IEC materials) प्रवाह गर्न वजेट व्यवस्था भएको र साथै लैससास सम्वन्धी असल अभ्यासहरु, घटना अध्ययन आदिको प्रकाशन गर्ने, समितिहरुमा पनि छलफल गरिनुपर्ने

९. लैससास बजेट परिक्षण विधिवाट देखिएका लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको अवस्था

९.१ परीक्षण पश्चात सूचकहरुले प्राप्त गरेका अंक

क्र.स.	सूचक र उप-सूचकहरू	अंक	प्राप्ताङ्क	पुष्ट्याईको आधार	कैफियत
१	कानुन तथा नीतिमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण	७	२		
क	गाउँपालिकाले तर्जुमा गर्ने कानुन (ऐन, नियम, निर्देशिका, कार्यविधि, मापदण्ड), नीति/रणनीति तयार गर्दा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको दृष्टिले सहभागिता हुने गरेको छ वा छैन ?	० - १	०।५	गाउँ कार्यपालिकाको वैठक उपस्थिति तथा भएका निर्णयहरू	
ख	कानुन तथा नीति निर्माणको क्रममा लाभग्राही विशेषतः महिला तथा सामाजिकरुपमा बञ्चितिमा परेको समुदायको सुझाव लिईएको छ वा छैन ?	० - १	०		
ग	हालसम्म स्वीकृत भएका कानुनहरु र नीतिहरुका बारेमा पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुका लागि अभिमुखिकरण भएको छ वा छैन र समान बुझाई छ वा छैन ?	० - १	०।५	वार्षिक वजेट किताव तथा अभिमुखिकरण भएको माइन्युट, तथा फोटोहरु	
घ	स्वीकृत भएका कानुन र नीतिहरु वेवसाइटमा राखिएको साथै प्रकाशन गरी सवैको पहुँचमा हुने गरी पालिकाका सम्वन्धित शाखाहरु र वडा कार्यालयमा राखिएको छ वा छैन ?	० - १	०।५	स्वीकृत भएका कानुन र नीतिहरु वेवसाइटमा आंशिक रुपमा राखिएको	
ङ	गाउँपालिकाको लैससास नीति छ वा छैन ? तर्जुमा गरिएको भए लाभग्राही विशेषतः महिला तथा सामाजिकरुपमा बञ्चितिमा परेको समुदायसंग छलफल गरी सुझाव समावेश गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	० - १	०		
च	महिला तथा सामाजिकरुपमा बञ्चितिमा परेको समुदायहरु लक्षित गरी छुट्टै नीति, निर्देशिका वा कार्यविधिहरु वनेका छन् वा छैनन् ? (जस्तै अपांगता मैत्री, वालमैत्री, लैङ्गिक मैत्री, दलित वा जोखिममा परेको र अन्य समुदायको सामाजिक तथा आर्थिक रुपान्तरणका लागि वनाइएको नीति कार्यविधिहरु)	० - १	०।५	गाउँ कार्यपालिकाको निर्णय, अपांगता मैत्री निर्देशिका तयार भएको	
छ	गाउँपालिकामा हुनसक्ने सवै प्रकारका विभेद/ दुर्व्यवहार (जस्तै यौनजन्य, जातिय र महिला हिंसा नियन्त्रण, समान कामका लागि समान ज्यालाको निति वनाएर लागु गरिएको छ वा छैन ?	०–१	०		
२	**लैससास विश्लेषणमा आधारित योजना तर्जुमा**	७	३।५		

क	आवधिक योजनाको उद्देश्य, रणनीति तथा नतिजामा लैगिक तथा सामाजिकरुपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहको आर्थिक तथा सामाजिक हैसियतमा परिवर्तन एवम् रुपान्तरण ल्याउने गरी स्पष्टरुपमा उल्लेख गरिको छ वा छैन ?	०–१	१।०	गाउँपालिकाको आवधिक योजना पुस्तिका तथा उद्देश्य, रणनीति तथा नतिजा स्पष्ट रहेको	
ख	आवधिक तथा क्षेत्रगत योजना (जस्तै स्वास्थ्य, शिक्षा, खानेपानी, कृषि, विपत जोखिम व्यवस्थापन आदि) तर्जुमा गर्दा गाउँ पार्श्वचित्रवाट प्राप्त लिङ्ग, उमेर, भूगोल, जातजाति, भाषा, सस्कृति, वर्ग, अपाङ्गता भएका व्यक्ति आदि अनुसारको छुट्टाछुट्टै अवस्था विश्लेषण गरि आवश्यकता पहिचान गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	०–१	०।५	गाउँपालिकाको आवधिक तथा क्षेत्रगत योजना पुस्तिका तथा विभिन्न समयमा भएका निर्णयहरू	
ग	आवधिक, क्षेत्रगत, लैससास नीती अनुरुप वार्षिक नीती तथा कार्यक्रम वनाइने गरेको छ वा छैन ? यस्ता नीति र वार्षिक कार्यक्रम वीचको तादम्यता छ वा छैन ?	०–१	०।५	गाउँपालिकाको आवधिक योजना पुस्तिका तथा वार्षिक नीती तथा कार्यक्रम पुस्तिका	
घ	वार्षिक योजना तर्जुमा गर्दा लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट (GRB) तर्जुमा प्रक्रिया अवलम्बन गरी कार्ययोजना तयार गर्ने गरिएको छ ?	०–१	०		
ङ	बस्तीस्तरको योजना तर्जुमा प्रक्रियामा सबै प्रकारका लिङ्ग र समुदायको अर्थपूर्ण सहभागिता हुने गरेको छ वा छैन ?	०–१	०।५	उपस्थिति माइन्युट तथा बस्तीस्तरको योजना छनौट	
च	बार्षिक कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा विषयगत समिति अनुसार छुट्याईएको बजेट र कार्यक्रममा लैससासलाई स्पष्ट रुपमा संवोधन गर्ने गरी विषयगत कार्यकमहरु तयार गरिएको छ वा छैन ?	०–१	०।५	विषयगत समिति वैठक उपस्थिति माइन्युट तथा विषयगत वजेट र कार्यकमहरु तयार गरिएको निर्णय	
छ	बञ्चितिकरण र जोखिममा परेका व्यक्ति र समुदायको लागि विशेष कार्यक्रम तथा बजेट तय भएको छ वा छैन ?	०–१	०।५	गाउँपालिकाको वार्षिक नीती तथा कार्यक्रम पुस्तिका	
३	**योजना कार्यान्वयन, अनुगमन/नियमन र मूल्याङ्कन**	७	**४।५**		
क	उपभोक्ता समिति गठन गर्दा आम भेला गर्ने गरिएको छ वा छैन ? उक्त भेलामा सहजीकरणका लागि कर्मचारी वा महिला वडा सदस्यहरुको भुमिका हुने गरेको छ वा छैन ?	०–१	१	उ.स. समिति गठन तथा सञ्चालन कार्यविधी २०७४, उपभोक्ता समिति गठन आमभेला माइन्युट, फोटोहरु	
ख	उपभोक्ता समितिमा कम्तिमा ३३ प्रतिशत महिलाको सहभागिता छ वा छैन ? साथै अध्यक्ष, सचिव र कोषाध्यक्षमध्ये कम्तीमा एकजना महिला सदस्य रहने व्यवस्था छ वा छैन ?	०–१	१	उ.स. समिति गठन तथा सञ्चालन कार्यविधी २०७४, उपभोक्ता समिति गठन आमभेला माइन्युट, निर्णय तथा खाता सञ्चालन किताव	
ग	उपभोक्ता समितिमा लैङ्गिक तथा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुह, लाभान्वित समूह उपस्थिति रहेको अवस्थामा तिनीहरूको समेत प्रतिनिधित्व हुने गरेको छ वा छैन ?	०–१	१	उ.स. समिति गठन तथा सञ्चालन कार्यविधी २०७४, उपभोक्ता समिति गठन आमभेला माइन्युट, निर्णय	
घ	योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन २०७४ बमोजिम गठित सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समितिले अनुगमनका सूचकहरु वनाउदा लैससास सम्वन्धी सूचकहरु समावेश गरी सूचक वनाइएको छ वा छैन ? र अनुगमन प्रतिवेदन कार्यपालिकामा छलफल हुन्छ वा हुदैन ?	०–१	०।५	योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन २०७४ बमोजिम सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति गठन माइन्युट तथा निर्णय	
ङ	गत आ.व.को वार्षिक योजनामा लैङ्गिक तथा सामाजिकरुपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहको उत्थानका लागि तर्जुमा गरिएका कार्यक्रम तथा वजेटको कार्यान्वयन पूर्णरुपमा भए वा भएनन् ?	०–१	०।५	गत आ.व.को वार्षिक योजना किताव, उ.स. गठन, अनुगमन तथा फरफारक गरिएको माइन्युट तथा निर्णय	
च	सञ्चालित कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्दा लैंगिक तथा सामाजिकरुपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहलाई लागत अनुरुप पुगेको लाभ, असर र प्रभाव विश्लेषण गर्ने गरिन्छ ? स्थानीय तहले रुपान्तरणीय विकासको लागि सबै वर्ग वा व्यक्तिहरुलाई ज्ञान तथा सीप विकास गर्ने गरको छ वा छैन ?	०–१	०।५	अनुगमन उपस्थिती माइन्युट, निर्णयहरु	

छ	नियमित रुपमा सबै प्रकारका सरोकारवालाहरुको सहभागितामा लैससास सम्वन्धी छलफल, सिकाई आदानप्रदान हुने गरेको छ वा छैन ? के यस्ता सिकाईहरु कार्यक्रम/योजना तयार वा नीति निर्माण गर्दा समावेश गर्ने गरिन्छ ?	०–१	०		
४	**आन्तरिक संरचना**	७	४।५		
क	गाउँपालिकामा गठीत न्यायिक समिति र वडा तहका मेलमिलाप केन्द्रमा लैङ्गिक तथा सामाजिकरुपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहको प्रतिनिधित्व भएको छ वा छैन ?	०–१	०।५	गाउँपालिकामा गठीत न्यायिक समिति र वडा तहका मेलमिलाप केन्द्र वैठक पुस्तिका तथा निर्णय	
ख	न्यायिक समिति र मेलमिलाप केन्द्रमा दर्ता भएका र समाधान गरिएका विवादहरुको खण्डीकृत तथ्यांक (क्षेत्र र लाभान्वित) को अभिलेख राखिएको छ वा छैन ?	०–१	१	न्यायिक समिति र मेलमिलाप केन्द्रमा भएका दर्ता अभिलेख पुस्तिका	
ग	गाउँपालिकाले गठन गर्ने गरेका समितिहरु, उपसमिति तथा कार्यदलमा लैङ्गिक तथा सामाजिकरुपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहको समानुपातिक प्रतिनिधित्व भएको छ वा छैन ?	०–१	१	कार्यपालिका वैठक माइन्युट, गाउँपालिकाका विभिन्न समयमा भएका निर्णयहरू	
घ	सामाजिक विकास शाखा/महिला तथा वाल विकास शाखा अन्तर्गत लैससास सम्पर्क व्यक्ति तोकिएको छ वा छैन ?	०–१	०		
ङ	लैङ्गिक तथा सामाजिकरुपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहहरुको विकासको लागि छुट्टै कोष तथा वजेटको व्यवस्था भएको छ (जस्तै वाल विकास कोष, अपाङ्गता विकास कोष, छात्रवृति कोष, दलित उत्थान विकास कोष आदि) ? उनीहरूको सक्रियता र आवश्यकता अनुसार कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	०–१	०।५	वार्षिक विकास कार्यक्रममा छात्रवृति कोष तथा वजेट व्यवस्था भएको	
च	बाल हेल्पलाइन १०९८, बालबालिका हराएमा वा भेटिएमा १०४, महिला तथा बालबालिकामाथि हुने हिंसाको वारेमा उजुरी गर्न सकिने राष्ट्रिय महिला आयोगको टोल फ्रि नं. ११४५, घरेलु हिंसा जस्ता उपयोगी जानकारीहरु समुदाय स्तरसम्म प्रभावकारी ढंगबाट सूचना प्रवाह गर्न स्थानीय संयन्त्र प्रयोग गरी लाभग्राहीहरुलाई सूचना प्रवाह गरिने गरेको छ वा छैन ?	०–१	०।५		
छ	गाउँपालिकाले टोल विकास संस्था तथा समुदायमा आधारित संस्थाहरु वा समितिहरु (जस्तैः महिला समुह, आमा समुह, वाल क्लब, संचार समुह, कृषि समुह) दर्ता/सूचीकृत गरी सक्रियरुपमा संचालनमा ल्याईएको छ वा छैन ?	०–१	१	गाउँपालिकाको दर्ता र सूचीकृत गरीएको किताव, प्रमाणपत्र	
५	**क्षमता विकास**	७	३		
क	गाउँपालिकामा स्थानीय सरकारको संस्थागत स्व- मूल्याङ्कन गरी क्षमता विकास कार्ययोजना बनाईएको छ वा छैन ? यस्ता कार्ययोजनाका लागि आवधिक, क्षेत्रगत र वार्षिक कार्यक्रममा समावेश गरी कार्यान्यवन गरिएको छ वा छैन ?	०–१	०।५	संस्थागत स्व- मूल्याङ्कन कार्यक्रम उपस्थिति माइन्युट तथा स्वीकृत क्षमता विकास कार्ययोजना बनाईएको	
ख	गाउँपालिकाले संचालन गर्ने क्षमता विकास कार्यक्रमहरुमा सहभागिहरुको छनौट गर्दा लैङ्गिक तथा सामाजिकरुपमा बहिष्करणमा परेका व्यक्ति र समुहलाई विशेष प्राथमिकतामा राखेर आवश्यकता पहिचानका आधारमा गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	०–१	०।५	गाउँपालिकाको वार्षिक निति तथा कार्यक्रममा उल्लेख भएको तथा क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन उपस्थिति माइन्युटहरु, निर्णयहरू, फोटोहरु, पत्राचार	
ग	गाउँपालिकाले स्वरोजगार वृद्धि गर्ने तथा बैदेशिक एवं रोजगारीमा जाने समुहको क्षमता विकासको लागि कार्यक्रमहरू तय गरी कार्यान्वयवन गर्ने गरको छ वा छैन ? स्थानीय तहले रुपान्तरणीय विकासको लागि सबै वर्ग वा व्यक्तिहरुलाई ज्ञान तथा सीप विकास गर्ने गरेको छ वा छैन ?	०–१	०।५	गाउँपालिकाको वार्षिक निति तथा कार्यक्रममा उल्लेख भएको तथा क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन उपस्थिति माइन्युटहरु, निर्णयहरू, फोटोहरु	
घ	तालिम प्राप्त व्यक्तिहरुको क्षमतामा आएको परिवर्तनका सम्बन्धमा प्रभावकारी अनुगमन गर्ने गरेको छ वा छैन ? तालिमप्राप्त व्यक्ति वा सेवाप्राप्त गर्ने समुदायको आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तिकरणमा परिवर्तन भएको अभिलेखिकरण गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	०–१	०।५	अनुगमन उपस्थिति माइन्युट, निर्णयहरू, फोटोहरु	

ङ	गाउँपालिकाका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुको क्षमता विकास तालिममा लैससास सम्वन्धी छुट्टै विषय राखि तालिम दिने गरेको छ वा छैन ?	०–१	०		
च	गाउँपालिकाले महिलाहरुका रणनीतिक आवश्यकता पुरा गर्नका लागि लोक सेवा आयोग तयारी कक्षा, ग्रामीण महिला प्राविधिकहरु (पशु सेवा, कृषि, स्वास्थ्य र पूर्वाधार सम्बन्धी) तयार गर्ने गरेको छ वा छैन ?	०–१	०।५	गाउँपालिकाको वार्षिक निति तथा कार्यक्रममा उल्लेख भएको तथा लोक सेवा आयोग तयारी कक्षाका लागि सुचना प्रवाह भएको	
छ	लैससास विकासको लागि संघीय सरकार अन्तर्गतका संवैधानिक आयोगहरु, प्रदेश सरकार तथा जिल्लास्तरका कार्यालयहरुसंग समन्वय गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	०–१	०।५	गाउँपालिकाको वार्षिक निति तथा कार्यक्रममा उल्लेख भएको तथा विभिन्न समयमा भएका पत्राचार, निर्णयहरू	
६	**नेपाल सरकारका लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकासका नीति र प्रतिवद्धता**	**७**	**२।५**		
क.	महिला विकासका लागि भएका बेईजिङ घोषणा पत्रका बाह्रवटा प्रतिवद्धता र दिगो विकासका सत्रवटा लक्ष्यहरु, बाल अधिकार, जातीय विभेद विरुद्धको अन्तराष्ट्रिय महासन्धी (ICERD), ILO, अपांगता भएका व्यक्तिहरुको अधिकार संरक्षण गर्ने महासन्धि आदिको वारेमा स्थानीय सरकारका प्रतिनिधि र कर्मचारीहरुलाई अभिमुखिकरण गरिएको छ ? कोहि पनि पछाडी नछुटुन् भन्ने कुराको सुनिश्चितताको लागि अध्ययन र विश्लेषण गरी तथ्याङ्क अद्यावधिक गरिएको छ ?	०–१	०।५	पुर्णिमा परियोजनाको सहयोगमा कार्यक्षेत्र ४ अन्तर्गत फेज नेपालको सहयोगमा कोहि पनि पछाडी नछुटुन् भन्ने कुराको सुनिश्चितताको लागि अध्ययन र विश्लेषण गरी तथ्याङ्क अद्यावधिक गरिएको निर्णय पुस्तिका र प्रतिवेदन	
ख.	लैङ्गिक तथा सामाजिकरुपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहको साथै जोखिममा परेका समुदायका लागि विशेष कार्यक्रम सहित दिगो विकासका लक्ष्यहरुको स्थानीयकरणका लागि स्थानीय तहले सरोकारवालाहरुसँगको सहकार्यमा कार्य गरिएको छ वा छैन ?	०–१	०।५	गाउँपालिकाको वार्षिक निति तथा कार्यक्रममा उल्लेख भएको तथा विभिन्न समयमा भएका कार्यपालिका निर्णयहरू	
ग.	महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव उन्मुलन गर्ने महासन्धि (CEDAW) कार्यान्वयनका लागि तयार गरिएको राष्ट्रिय कार्ययोजना र संयुक्त राष्ट्रसंघीय सुरक्षा परीषदबाट पारीत प्रस्ताव नं. १३२५ र १८२० को कार्यान्वयन राष्ट्रिय कार्ययोजनामा स्थानीय सरकारको जिम्मेवारी भनी उल्लेख गरेका कार्यक्रम हरुमा रकम विनियोजन गरेको छ वा छैन ?	०–१	०		
घ.	महिला विरुद्ध हुने सबै खालको हिंसा निर्मुल गर्ने कार्यक्रमहरु र सो अनुसारको वजेट विनियोजन गरी कार्यक्रम समयमै सम्पन्न गरेको छ ?	०–१	०।५	वार्षिक वजेट पुस्तिका, कार्यक्रम सञ्चालन उपस्थिति माइन्युटहरु, निर्णयहरू, फोटोहरु	
ङ	महिला अधिकार स्थापना र महिला माथि हुने हिंसा विरुद्धको विभिन्न दिवस र अभियान जस्तै महिला हिंसा विरुद्धको १६ दिने अभियान, किशोरी दिवस, अन्तराष्ट्रिय महिला दिवस, स्वच्छ महिनावारी दिवस सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन गर्ने गरेको छ वा छैन ?	०–१	०।५	वार्षिक वजेट पुस्तिका, विभिन्न अभियान/चेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन उपस्थिति माइन्युटहरु, निर्णयहरू, फोटोहरु	
च	संयुक्त राष्ट्रसंघीय वाल अधिकार महासन्धी १९८९ मा गरिएको प्रतिवद्धता कार्यान्वयनका लागि वजेट विनियोजन सहित कार्यक्रम तयार गरी समयमै सम्पन्न गरेको छ वा छैन ?	०–१	०		
छ	समाजमा विद्यमान जातीय विभेद र छुवाछुत सम्बन्धी सामाजिक, सांस्कृतिक र धार्मिक कुरीति र अभ्यास हटाउनका लागि वजेट विनियोजन सहित कार्यक्रम तयार गरी समयमै सम्पन्न गरेको छ वा छैन ?	०–१	०।५	वार्षिक वजेट पुस्तिका, कार्यक्रम उपस्थिति माइन्युट	
७	**सेवा प्रवाह र संस्थागत संस्कृति**	**७**	**३**		
क	लैङ्गिक तथा सामाजिकरुपमा वहिस्करण र जोखिममा परेका व्यक्ति र समुदायको नक्सांकन तथा वार्षिकरुपमा अद्यावधिक गर्ने गरेको छ वा छैन ?	०–१	०।५	गाउँपालिकाको प्रोफाईल तथा Website	

ख	गत आ.व. मा सेवा सुविधामा पहुँच नभएका समुदायहरुका लागि सेवा प्रवाहमा पहुँच पुऱ्याउन घुम्ति शिविर संचालन भए वा नभएको ?	०–१	०।५	वार्षिक वजेट पुस्तिका, विभिन्न अभियान/चेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन उपस्थिति माइन्युटहरु, निर्णयहरू, फोटोहरु	
ग	बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, महिला र अपांगमैत्री भौतिक संरचना (सार्वजनिक स्थल) निर्माण भएका छन् वा छैनन् ? स्थानीय तहले सेवाग्राहीहरु प्रतिक्षारत रहँदा बस्ने ठाऊँको उचित व्यवस्थापन जस्तै पिउने पानी, महिला/पुरुष शौचालय, प्रतिक्षालय आदि छ वा छैन ?	०–१	०।५	नेपाल सरकारको निति वमोजिम गाउँपालिकाको वडा कार्यालय भवनहरु बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, महिला र अपांगमैत्री रहेको र संरचनाको फोटो	
घ	महिला कर्मचारीहरूको गर्भावस्था र बच्चालाई स्तनपान सम्बन्धी संवेदनशीलतालाई ध्यान दिने गरिएको छ वा छैन (जस्तै गर्भवती महिलालाई जोखिमयुक्त, खतरायुक्त काममा लगाउन नपाइने) ?	०–१	०।५	गाउँपालिकाको वार्षिक निति तथा कार्यक्रम विभिन्न समयमा भएका निर्णयहरू	
ङ	राष्ट्रिय तथा स्थानीय अभियान र सम्बन्धित मुद्धाहरुमा (जस्तै निकृष्ट प्रकारको वालश्रम, वाल विवाह, वहुविवाह, दाइजो प्रथा, वोक्सी, छुवाछुत प्रथा तथा घरेलु हिंसा, महिला हिंसा उल्मुलन / नियन्त्रणका लागि) अभियान/चेतनामूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन हुने गरेको छ वा छैन ?	०–१	०।५	वार्षिक वजेट पुस्तिका, विभिन्न अभियान/चेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन उपस्थिति माइन्युटहरु, निर्णयहरू, फोटोहरु	
च	महिला हिंसा विरुद्दको शुन्य सहनशिलता अपनाईएको छ वा छैन ? कार्यक्षेत्रमा हुने यौनजन्य हिंसा र दुर्व्यवहारको सम्वोधन गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	०–१	०।५	गाउँपालिकाको वार्षिक निति तथा कार्यक्रममा उल्लेख भएको तथा विभिन्न समयमा भएका निर्णयहरू	
छ	गाउँपालिकामा लैससासमैत्री आचरण, भाषा, व्यवहार आदि प्रयोगमा आएको छ वा छैन ? यस्तो व्यवस्थाका लागि पहल गरिएको छ वा छैन ?	०–१	०।५	आचरण, भाषा, व्यवहार प्रयोगमा ल्याई सवै शाखामा आचरण, व्यवहार सम्वन्धी जानकारी टाँसिएको	
८	**सुशासन**	**७**	**२**		
क	स्थानीय तहले सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परिक्षण, सामाजिक परिक्षण, लैससास परिक्षण, गुनासो सुनुवाई, सामुदायिक सुचना पाटी, नागरिक वडापत्र जस्ता सामाजिक जवाफदेहिताका औजारहरुको कार्यान्वयन प्रभावकारी ढंगबाट गर्ने गरेको छ वा छैन ?	०–१	०।५	सामाजिक जवाफदेहिताका औजार कार्यान्वयन वैठक उपस्थिति माइन्युट र वैठकका निर्णयहरु	
ख	सामाजिक जवाफदेहिताका औजारहरुको प्रयोग गर्दा लैङ्गिक तथा सामाजिकरुपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहहरुको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	०–१	०।५	सामाजिक जवाफदेहिताका औजार कार्यान्वयन वैठक पत्राचार र उपस्थिति माइन्युट	
ग	गाउँपालिकाले नियमित रुपमा आयोजना गर्ने सार्वजनिक सुनुवाईमा बर्हिगमन अभिमत (Exit Poll) र नागरिक प्रतिवेदन पत्र (CRC) गर्ने गरेको छ वा छैन ?	०–१	०		
घ	Website निर्माण गरी विभिन्न सूचनाहरु (बार्षिक नीति, कार्यक्रम तथा बजेट, आय-व्यय, पार्श्वचित्र, जोखिम नक्साकंन, आवधिक तथा रणनीतिक योजनाहरु, पञ्जीकरणको तथ्यांक, सामाजिक सुरक्षा भत्ताको विवरण तथा अन्य नियमित सूचनाहरु आदि) सार्वजनिकिकरण गर्ने गरेको छ वा छैन ?	०–१	०।५	गाउँपालिकाको Website निर्माण भएको र विभिन्न सुचनाहरु Website मार्फत सार्वजनिक गर्ने गरेको	
ङ	सार्वजनिक महत्वका सूचनाहरु साथै माथि "घ" मा उल्लेखित विवरण प्रकाशन गरी स्थानीय संचार माध्यम तथा सूचना पाटी वा सवैको पहुँचमा हुने स्थानमा सर्वजनिक गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	०–१	०।५	गाउँपालिका तथा वडाको सुचना पाटीमा सार्वजनिक गर्ने गरेको	
च	लैससासका राम्रा अभ्यासहरु, घटना अध्ययन आदिको प्रकाशन गर्ने, स्थानीय तहका समितिहरुमा छलफल गर्ने, अन्य स्थानीय तह, नागरिक समाज तथा प्रदेश र संघ सम्वन्धित निकायहरुसंग आदान प्रदान गर्ने गरेको छ वा छैन ?	०–१	०		

छ	लैङ्गिक तथा सामाजिकरुपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहहरूको पहुँचका लागि गरिएका सूचना, शिक्षा र संचारको (IEC materials) प्रवाह गरिएको छ वा छैन ? गरिएको भए त्यसले स्थानीय तहको विकास कार्यहरूमा सहभागितामा वृद्धि ल्याएको छ वा छैन ?	०–१	०		

क्र.स.	सूचक र उप-सूचकहरू	अंक	प्राप्ताङ्क
१	कानुन तथा नीतिमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण	७	२
२	लैससास विश्लेषणमा आधारित योजना तर्जुमा	७	३।५
३	योजना कार्यान्वयन, अनुगमन/नियमन र मूल्याङ्कन	७	४।५
४	आन्तरिक संरचना	७	४।५
५	क्षमता विकास	७	३
६	नेपाल सरकारका लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकासका नीति र प्रतिवद्धता	७	२।५
७	सेवा प्रवाह र संस्थागत संस्कृति	७	३
८	सुशासन	७	२
जम्मा प्राप्त अंक		५६	२५।०

९.२ माकुरे जालो

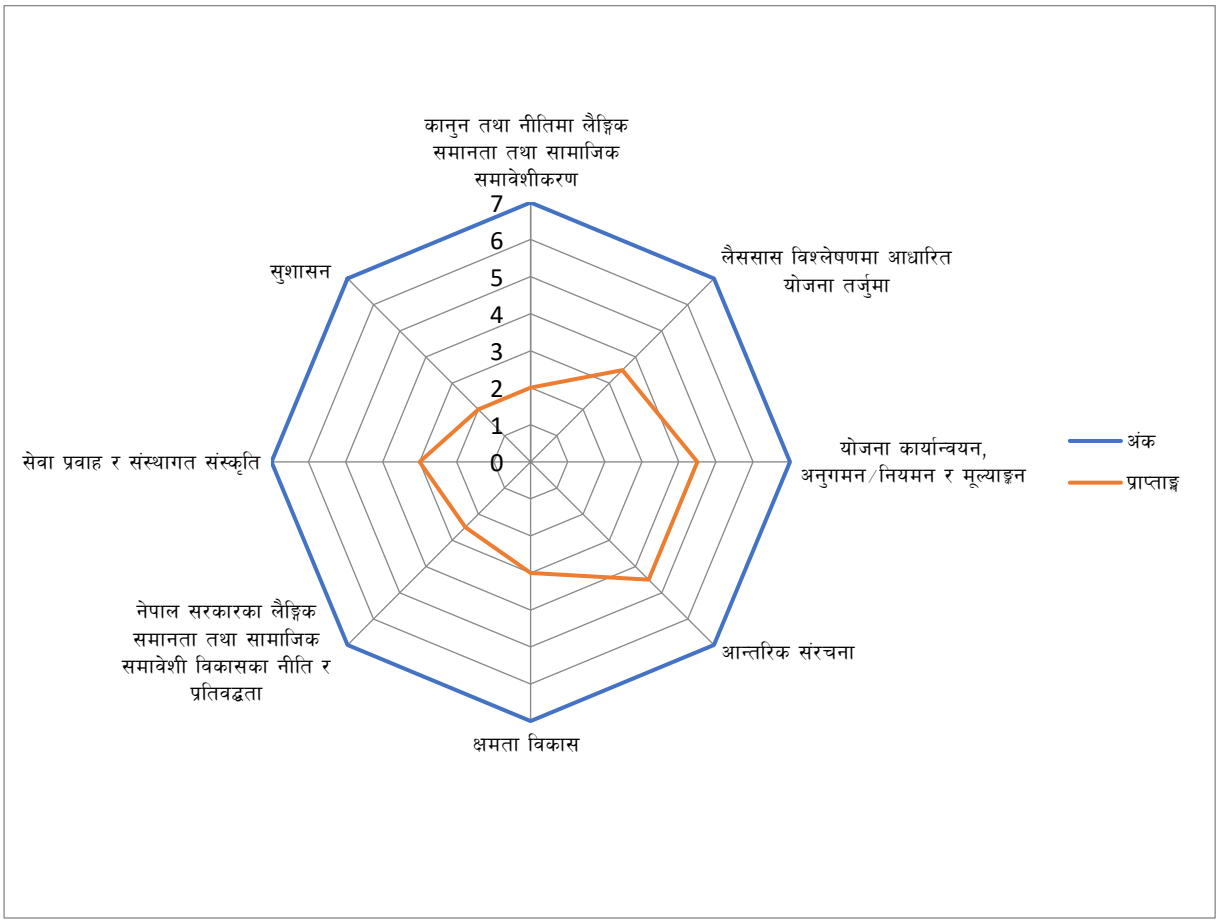

१०. सबल पक्ष र सूधार गर्नपर्ने पक्षहरु

सबल पक्षहरू	सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरू	अवसर	चुनौती
कानुन (ऐन, नियम, निर्देशिका, कार्यविधी, मापदण्ड) निति/ रणनिति तयार भएको	कानुन, निति/ रणनिति तर्जुमा गर्दा लैससासको दृष्टीकोणवाट सहभागिता गराउनुपर्ने	महिला तथा सामाजिक रुपमा वन्चितिमा परेका समुदायको सहभागितामा निति/ रणनिति तयार गरि अपनत्व ग्रहण गर्ने	महिला तथा सामाजिक रुपमा वन्चितिमा परेका समुदायको सहभागिता सुनिश्चितता
छुट्टै लैससास निति वनाउने क्रममा रहेको	लैससास सम्वन्धी अभिमुखिकरण गराउनुपर्ने	लैससास सम्वन्धी भएका व्यवस्थावारे जानकारी हुने तथा निति वनाउदा सहजता हुने	लैससास सम्वन्धी शाखा नै नभएको
आवधिक योजनामा लैससास सम्वन्धी निति, कार्यक्रम राखिएको	आवधिक योजना अनुरुप वार्षिक निति तथा कार्यक्रम वनाइनुपर्ने	वार्षिक योजना तर्जुमा गर्दा लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट (GRB) तर्जुमा प्रक्रिया अवलम्बन गरिनुपर्ने	बार्षिक कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा विषयगत समिति अनुसार बजेटको व्यवस्था

योजना तर्जुमा गर्दा सवै चरणहरु कार्यान्वयनमा ल्याएको	बस्तीस्तरको योजना तर्जुमा प्रक्रियामा सबै प्रकारका लिङ्ग र समुदायको अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गरिनुपर्ने	बञ्चितिकरण र जोखिममा परेका व्यक्ति र समुदायको लागि विशेष कार्यक्रम तथा बजेटको व्यवस्था	योजना तर्जुमा प्रक्रियामा सबै प्रकारका लिङ्ग र समुदायको अर्थपूर्ण सहभागिताको सुनिश्चितता
गापा स्तरिय उपभोक्ता समिति सञ्चालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधी वनेको	उपभोक्ता समितिमा लैङ्गिक तथा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुह रहेकोमा सोको प्रतिनिधित्व गराउनुपर्ने	विकास निर्माण प्रक्रियामा अपनत्व ग्रहण गर्ने	नगद सहभागिता जुटाउन समस्या रहेको
योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन २०७४ बमोजिम सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति गठन भएको	अनुगमन गर्दा लैससास सम्वन्धी सूचकहरु पनि समावेश गरी सो प्रतिवेदन कार्यपालिकामा छलफल गरिनुपर्ने	लैंगिक तथा सामाजिकरुपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहलाई लागत अनुरुप पुगेको लाभ, असर र प्रभाव विश्लेषण भइ आगामी दिनमा कार्यक्रम/योजना वा नीति निर्माणमा सहजता	सबै प्रकारका सरोकारवालाहरुको सहभागितामा लैससास सम्वन्धी छलफल, सिकाई आदानप्रदानमा समस्या
गाउँपालिका स्तरिय न्यायिक समिति र वडा स्तरिय मेलमिलाप केन्द गठन भएको	मेलमिलाप केन्द्रमा दर्ता भएका र समाधान गरिएका विवादहरुको खण्डीकृत तथ्यांकको अभिलेख राखिनुपर्ने	लैङ्गिक तथा सामाजिकरुपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहको प्रतिनिधित्व	लैङ्गिक तथा सामाजिक रुपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहको समानुपातिक प्रतिनिधित्व
सामाजिक विकास शाखा/ महिला तथा वाल विकास शाखा भनि रहेको	लैससास सम्पर्क व्यक्ति तोकि लाभग्राहीहरुलाई जानकारीमुलक सुचना प्रवाह गरिनुपर्ने	लैङ्गिक तथा सामाजिकरुपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहहरुको सुचनामा पहुंच पुगेको हुने	सामाजिक विकास शाखा/ महिला तथा वाल विकास शाखा अन्तर्गत कर्मचारी नहुनु
वार्षिक योजना तथा कार्यक्रममा क्षमता विकास सम्वन्धी कार्यक्रमहरु रहेको	क्षमता विकास तालिममा लैससास सम्वन्धी छुट्टै विषय राखि तालिम सञ्चालन गर्नुपर्ने	लैङ्गिक तथा सामाजिकरुपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहहरुको लागि लोक सेवा आयोग तयारी कक्षा	सम्वन्धित विषयविज्ञको कमि
लैङ्गिक तथा सामाजिकरुपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहहरुको लागि रकम विनियोजन गरिएको	लैङ्गिक तथा सामाजिकरुपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहको साथै जोखिममा परेका समुदायका लागि विशेष कार्यक्रम सहित दिगो विकासका लक्ष्यहरुको स्थानीयकरणका लागि	महिला अधिकार स्थापना र महिला माथि हुने हिंसा विरुद्धको विभिन्न दिवस र अभियान जस्तै महिला हिंसा विरुद्धको १६ दिने अभियान, किशोरी दिवस, अन्तराष्ट्रिय महिला दिवस, स्वच्छ महिनावारी	सामाजिक विकास शाखा/ महिला तथा वाल विकास शाखा अन्तर्गत कर्मचारी नहुनु

	सरोकारवालाहरुसँगको सहकार्यमा कार्य गरिनुपर्ने	दिवस सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन गर्ने गरेको	
सेवा सुविधामा पहुँच नभएका समुदायहरुका लागि सेवा प्रवाहमा पहुँच पुऱ्याउन घुम्ति शिविर संचालन	प्रयाप्त मात्रामा घुम्ति शिविर संचालन गरिनुपर्ने	सेवा सुविधामा पहुँच नभएका समुदायहरुले आफ्नै घरआँगनमा सेवा पाप्त गर्ने अवसर	भौगोलिक कठिनाइ
बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, महिला र अपांगमैत्री भौतिक संरचना (सार्वजनिक स्थल) निर्माण भएको	सेवाग्राहीहरु प्रतिक्षारत रहँदा बस्ने ठाऊँको उचित व्यवस्थापन जस्तै पिउने पानी, महिला/ पुरुष शौचालय, प्रतिक्षालय आदिको व्यवस्था	बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, महिला र अपांगमैत्री भौतिक संरचना (सार्वजनिक स्थल) निर्माणले सेवामा सहजता	प्रभावकारी कार्यान्वयन र अनुगमन
सामाजिक जवाफदेहिताका औजारहरु प्रयोग गर्ने गरेको	सामाजिक जवाफदेहिताका औजारहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयन र बर्हिगमन अभिमत (Exit Poll) र नागरिक प्रतिवेदन पत्र (CRC) जस्ता विधी प्रयोग नगरिनु	सेवाग्राही र सेवाप्रदायकविच दोहोरो सम्वाद तथा जवाफदेहितामा वृद्धी	कार्यान्वयनमा ध्यान नजानु
सूचना, शिक्षा र संचारको (IEC materials) प्रवाह गर्न वजेट व्यवस्था भएको	लैससासका राम्रा अभ्यासहरु, घटना अध्ययन आदिको प्रकाशन गर्ने, समितिहरुमा छलफल गर्ने नगरिनु	विकास कार्यहरूमा सहभागितामा वृद्धि ल्याउन सहयोग पुग्ने	शाखामा कर्मचारी नहुनु तथा कार्यान्वयनमा ध्यान नजानु

११. लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी विकास कार्ययोजना

फाल्गुन १५, २०७६

अवस्थामा सुधारका लागि आवश्यक कृयाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी			समयावधी	थप आर्थिक दायित्व व्यहोर्न	
	पहलकर्ता	निर्णयकर्ता	कार्यान्वयनकर्ता		पर्ने (अनुमानित कति रु. हजारमा) खर्च व्यहोर्ने श्रोत प्रष्ट खुलाउने)	नपर्ने
१. कानुन तथा नीतिमा लैङ्गिक समानता तथा समावेशीकरण						
१.१. कानुन तथा नीति निर्माणको क्रममा लाभग्राही विशेषतः महिला तथा सामाजिकरुपमा बञ्चितिमा परेको समुदायको सुझाव/सहभागिता सुनिश्चितता गर्ने	प्र.प्र.अ., प्रशासन शाखा प्रमुख	कार्यपालिका र सभा	अध्यक्ष, प्र.प्र.अ. र प्रशासन शाखा प्रमुख	२०७७ साउन देखि	रु. २००,०००। आन्तरिक श्रोत	

१.२. हालसम्म स्वीकृत भएका कानुनहरु र नीतिहरुका बारेमा पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुका लागि अभिमुखिकरण	प्र.प्र.अ.,प्रशासन शाखा प्रमुख	कार्यपालिका र सभा	प्र.प्र.अ. र प्रशासन शाखा प्रमुख	२०७७ साउन देखि	रु. १००,०००। आन्तरिक श्रोत	
१.३. गाउँपालिकाको लैससास नीति विशेषत: महिला तथा सामाजिक रुपमा बञ्चितिमा परेको समुदायसंग छलफल तथा सुझाववाट तयार गर्ने	अध्यक्ष, प्र.प्र.अ., प्रशासन शाखा प्रमुख	कार्यपालिका र सभा	अध्यक्ष, प्र.प्र.अ. र प्रशासन शाखा प्रमुख	२०७७ साउन देखि		✓
२. लैससास विश्लेषणमा आधारित योजना तर्जुमा						
२.१. लैससास नीती अनुरुप वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम वनाइने तथा लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट (GRB) तर्जुमा प्रक्रिया अवलम्बन गर्ने	अध्यक्ष, प्र.प्र.अ., प्रशासन शाखा प्रमुख	कार्यपालिका र सभा	अध्यक्ष, प्र.प्र.अ. र प्रशासन शाखा प्रमुख	२०७७ साउन देखि		✓
२.२. बस्तीस्तरको योजना तर्जुमा प्रक्रियामा सबै प्रकारका लिङ्ग र समुदायको अर्थपूर्ण सहभागिता तथा विशेष कार्यक्रम तथा बजेट तय गर्ने	प्रशासन शाखा प्रमुख, वडा कार्यालय तथा महिलाविकास शाखा	प्र.प्र.अ.,प्रशासन शाखा प्रमुख, वडा कार्यालय	अध्यक्ष, प्र.प्र.अ. र प्रशासन शाखा प्रमुख	२०७७ साउन देखि		✓
३. योजना कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्यांकन						
३.१. सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समितिले अनुगमनका सूचकहरु वनाउदा लैससास सम्वन्धी सूचकहरु समावेश गरी सूचक वनाउने र अनुगमन प्रतिवेदन कार्यपालिकामा छलफल गर्ने	योजना शाखा, सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति	सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति, कार्यपालिका	योजना शाखा, सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति, कार्यपालिका	२०७६ चैत्र देखि		✓
३.२. सबै सरोकारवालाहरुको सहभागितामा लैससास सम्वन्धी छलफल, सिकाई आदानप्रदान गरि कार्यक्रम/योजना तयार गर्ने	प्रशासन शाखा प्रमुख, महिला विकास शाखा	प्र.प्र.अ.,प्रशासन शाखा प्रमुख, महिला विकास शाखा	महिला विकास शाखा	२०७७ साउन देखि	रु. १००,०००। आन्तरिक श्रोत	
४. आन्तरिक संरचना						
४.१. सामाजिक विकास शाखा/महिला तथा वाल विकास शाखा अन्तर्गत लैससास सम्पर्क व्यक्ति तोक्ने	महिला विकास शाखा	प्र.प्र.अ.,प्रशासन शाखा प्रमुख	महिला विकास शाखा	२०७७ साउन देखि		✓
४.२. बाल हेल्पलाइन १०९८, बालबालिका हराएमा वा भेटिएमा १०४, महिला तथा बालबालिकामाथि हुने हिंसाको वारेमा उजुरी गर्न सकिने राष्ट्रिय महिला आयोगको टोल फ्रि नं. ११४५, घरेलु हिंसा जस्ता उपयोगी जानकारीहरु समुदाय स्तरसम्म प्रभावकारी ढंगबाट सूचना प्रवाह गर्न स्थानीय संयन्त्र प्रयोग गरी लाभग्राहीहरुलाई सूचना प्रवाह गरिने	सुचना अधिकारी, आइ.टी शाखा	प्र.प्र.अ.,प्रशासन शाखा प्रमुख	सुचना अधिकारी, आइ.टी शाखा	२०७७ साउन देखि		✓
५. क्षमता विकास						
५.१. गापावाट तालिम प्राप्त व्यक्ति तथा समुदायको आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तिकरणमा भएको परिवर्तनको अभिलेखिकरण गर्ने	महिला विकास शाखा	प्र.प्र.अ.,प्रशासन शाखा प्रमुख	महिला विकास शाखा	२०७७ साउन देखि		✓
५.२. गाउँपालिकाका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुको क्षमता विकास तालिममा लैससास सम्वन्धी छुट्टै विषय राखि तालिम दिने	महिला विकास शाखा, प्रशासन शाखा प्रमुख	प्र.प्र.अ.,प्रशासन शाखा प्रमुख	महिला विकास शाखा, प्रशासन शाखा प्रमुख	यस आ.व.मा		✓
६. नेपाल सरकारका लैससास विकासका नीति र प्रतिवद्धता						

६.१. लैङ्गिक तथा सामाजिकरुपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहको साथै जोखिममा परेका समुदायका लागि सरोकारवालाहरुसँगको सहकार्यमा दिगो विकासका लक्ष्यहरुको स्थानीयकरणका लागि विशेष कार्यक्रम तय गर्ने	महिला विकास शाखा, प्रशासन शाखा प्रमुख	कार्यपालिका, प्र.प्र.अ.,प्रशासन शाखा प्रमुख	महिला विकास शाखा, प्रशासन शाखा प्रमुख	२०७७ साउन देखि	रु. २००,००० आन्तरिक श्रोत	
६.२. महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव उन्मुलन गर्ने महासन्धि (CEDAW) कार्यान्वयनका लागि तयार गरिएको राष्ट्रिय कार्ययोजना, संयुक्त राष्ट्रसंघीय वाल अधिकार महासन्धी १९८९ मा गरिएको प्रतिवद्धता र संयुक्त राष्ट्रसंघीय सुरक्षा परीषदबाट पारीत प्रस्ताव नं. १३२५ र १८२० को कार्यान्वयन राष्ट्रिय कार्ययोजनामा स्थानीय सरकारको जिम्मेवारी भनी उल्लेख गरेका कार्यक्रमहरुमा वजेट विनियोजन गर्ने	महिला विकास शाखा, प्रशासन शाखा प्रमुख	कार्यपालिका, प्र.प्र.अ.,प्रशासन शाखा प्रमुख	महिला विकास शाखा, प्रशासन शाखा प्रमुख	२०७७ साउन देखि	रु. २००,००० आन्तरिक श्रोत	
७. सेवा प्रवाह र सस्थागत सस्कृति						
७.१. लैङ्गिक तथा सामाजिकरुपमा वहिस्करण र जोखिममा परेका व्यक्ति र समुदायको नक्सांकन तथा वार्षिकरुपमा अद्यावधिक गर्ने	महिला विकास शाखा, आइ.टी शाखा	प्र.प्र.अ.,प्रशासन शाखा प्रमुख	महिला विकास शाखा, आइ.टी शाखा	२०७७ साउन देखि		✓
७.२. बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, महिला र अपांगमैत्री भौतिक संरचना (सार्वजनिक स्थल) निर्माणमा जोड साथै सेवाग्राहीहरु प्रतिक्षारत रहँदा बस्ने ठाऊँको उचित व्यवस्थापन जस्तै पिउने पानी, महिला/पुरुष शौचालय, प्रतिक्षालय व्यवस्थापन	योजना शाखा तथा प्रशासन शाखा	कार्यपालिका, प्र.प्र.अ.,प्रशासन शाखा प्रमुख	योजना शाखा तथा प्रशासन शाखा	२०७७ साउन देखि		✓
८. सुशासन						
८.१. सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परिक्षण, सामाजिक परिक्षण, लैससास परिक्षण, गुनासो सुनुवाई, सामुदायिक सुचना पाटी, नागरिक वडापत्र जस्ता सामाजिक जवाफदेहिताका औजारहरुको प्रभावकारी ढंगबाट कार्यान्वयन गर्ने	महिला विकास शाखा, आइ.टी शाखा	प्र.प्र.अ.,प्रशासन शाखा प्रमुख	महिला विकास शाखा, आइ.टी शाखा	२०७७ साउन देखि	रु. २००,००० आन्तरिक श्रोत	
८.२. सूचनाहरु (बार्षिक नीति, कार्यक्रम तथा बजेट, आय-व्यय, पार्श्वचित्र, जोखिम नक्साकंन, आवधिक तथा रणनीतिक योजनाहरु, पञ्जीकरणको तथ्यांक, सामाजिक सुरक्षा भत्ताको विवरण तथा अन्य नियमित सूचनाहरु आदि) सार्वजनिकिकरणलाई व्यवस्थित गर्ने र लैससासका राम्रा अभ्यास/सिकाइ प्रकाशन तथा सूचना, शिक्षा र संचारको (IEC materials) माध्यमवाट प्रवाह गर्ने	महिला विकास शाखा, आइ.टी शाखा	प्र.प्र.अ.,प्रशासन शाखा प्रमुख	महिला विकास शाखा, आइ.टी शाखा	२०७७ साउन देखि	रु. २००,००० आन्तरिक श्रोत	

१२. निष्कर्ष

गाउँपालिकाले लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परिक्षण गर्दा २५ अंक प्राप्त गर्नुमा ठिक ठिकै उपलब्धी हुन आउँछ। समग्र नतिजालाई माकुरे जालोमा प्रस्तुत गरी हेर्दा योजना कार्यान्वयन, अनुगमन/नियमन र मूल्याङ्कन र आन्तरिक संरचनामा सवैभन्दा राम्रो अवस्था रहेको पाईन्छ भने सवैभन्दा कमजोर कानुन तथा नीतिमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण र सुशासनमा रहेको पाइयो । स्थानीय तहको क्षमता विकास योजनामा लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी र नेपाल सरकारका लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकासका नीति र प्रतिवद्धताको कार्यान्वयनमा पनि विशेष जोड दिनुपर्ने देखिन्छ । यस परिक्षण पश्चात निर्माण गरिएको कार्ययोजना अनुसार काम गरिएको खण्डमा यस गाउँपालिकाको भविष्य उज्वल हुने देखिन्छ ।

१३. सुझाव

गाउँपालिकाको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परिक्षणवाट आएका मुख्य प्राप्ती/निश्कर्षहरुलाई सुनिश्चित रुपमा कार्यान्वयन गर्नका लागि महिला तथा वालवालिका शाखा स्थापना सहित सम्पर्क व्यक्ति तोकि कार्ययोजनाले तोकेका लक्ष्य, उदेश्य सहितका कार्य जिम्मेवारी तोकिनुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ । गाउँपालिकाको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परिक्षणवाट लक्ष्य प्राप्त भयो कि भएन भन्ने कुराको निरन्तर अनुगमन तथा सुधारात्मक प्रक्रियाहरु अपनाउनुपर्ने देखिन्छ । आगामी दिनमा गाउँपालिकाको छुट्टै लैससास निति वनाई सोहि अनुसार वार्षिक निति तथा कार्यक्रममा समावेश गर्दै लैजानुपर्ने देखिन्छ साथै आगामी दिनमा लैंगिक समानता तथा समावेशी विकास गर्न प्रयाप्त मात्रामा बजेट र कार्यक्रम मार्फत तोकिएको उद्देश्य हासिल भए नभएको लेखाजोखा र परीक्षण गरी सुधारका उपाय पहिल्याउनु पर्ने देखिन्छ ।

अनुसूचीहरु

- **लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षणका सुचक**

क्र.स.	सूचक र उप-सूचकहरू	अंक	प्राप्ताङ्क	पुष्ट्याईको आधार	कैफियत
१	कानुन तथा नीतिमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण	७			
क	गाउँपालिकाले तर्जुमा गर्ने कानुन (ऐन, नियम, निर्देशिका, कार्यविधि, मापदण्ड), नीति/रणनीति तयार गर्दा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको दृष्टिले सहभागिता हुने गरेको छ वा छैन ?	० - १			
ख	कानुन तथा नीति निर्माणको क्रममा लाभग्राही विशेषतः महिला तथा सामाजिकरुपमा बञ्चितिमा परेको समुदायको सुझाव लिईएको छ वा छैन ?	० - १			
ग	हालसम्म स्वीकृत भएका कानुनहरु र नीतिहरुका बारेमा पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुका लागि अभिमुखिकरण भएको छ वा छैन र समान बुझाई छ वा छैन ?	० - १			
घ	स्वीकृत भएका कानुन र नीतिहरु वेवसाइटमा राखिएको साथै प्रकाशन गरी सवैको पहुँचमा हुने गरी पालिकाका सम्वन्धित शाखाहरु र वडा कार्यालयमा राखिएको छ वा छैन ?	० - १			

क्र.स.	सूचक र उप-सूचकहरू	अंक	प्राप्ताङ्क	पुष्ट्याईको आधार	कैफियत
ङ	गाउँपालिकाको लैससास नीति छ वा छैन ? तर्जुमा गरिएको भए लाभग्राही विशेषतः महिला तथा सामाजिकरुपमा बञ्चितिमा परेको समुदायसंग छलफल गरी सुझाव समावेश गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	० - १			
च	महिला तथा सामाजिकरुपमा बञ्चितिमा परेको समुदायहरु लक्षित गरी छुट्टै नीति, निर्देशिका वा कार्यविधिहरु वनेका छन् वा छैनन् ? (जस्तै अपांगता मैत्री, वालमैत्री, लैङ्गिक मैत्री, दलित वा जोखिममा परेको र अन्य समुदायको सामाजिक तथा आर्थिक रुपान्तरणका लागि वनाइएको नीति कार्यविधिहरु)	० - १			
छ	गाउँपालिकामा हुनसक्ने सबै प्रकारका विभेद / दुर्व्यवहार (जस्तै यौनजन्य, जातीय र महिला हिंसा नियन्त्रण, समान कामका लागि समान ज्यालाको लागि नीति बनाएर लागु गरिएको छ वा छैन ?	०–१			
२	**लैससास विश्लेषणमा आधारित योजना तर्जुमा**	७			
क	आवधिक योजनाको उद्देश्य, रणनीति तथा नतिजामा लैगिक तथा सामाजिकरुपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहको आर्थिक तथा सामाजिक हैसियतमा परिवर्तन एवम् रुपान्तरण ल्याउने गरी स्पष्टरुपमा उल्लेख गरिको छ वा छैन ?	०–१			
ख	आवधिक तथा क्षेत्रगत योजना (जस्तै स्वास्थ्य, शिक्षा, खानेपानी, कृषि, विपत जोखिम व्यवस्थापन आदि) तर्जुमा गर्दा गाउँ पार्श्वचित्रवाट प्राप्त लिङ्ग, उमेर, भूगोल, जातजाति, भाषा, सस्कृति, वर्ग, अपाङ्गता भएका व्यक्ति आदि अनुसारको छुट्टाछुट्टै अवस्था विश्लेषण गरि आवश्यकता पहिचान गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	०–१			
ग	आवधिक, क्षेत्रगत, लैससास नीती अनुरुप वार्षिक नीती तथा कार्यक्रम वनाइने गरेको छ वा छैन ? यस्ता नीति र वार्षिक कार्यक्रम वीचको तादम्यता छ वा छैन ?	०–१			
घ	वार्षिक योजना तर्जुमा गर्दा लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट (GRB) तर्जुमा प्रक्रिया अवलम्बन गरी कार्ययोजना तयार गर्ने गरिएको छ ?	०–१			
ङ	बस्तीस्तरको योजना तर्जुमा प्रक्रियामा सबै प्रकारका लिङ्ग र समुदायको अर्थपूर्ण सहभागिता हुने गरेको छ वा छैन ?	०–१			
च	बार्षिक कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा विषयगत समिति अनुसार छुट्याईएको बजेट र कार्यक्रममा लैससासलाई स्पष्ट रुपमा संवोधन गर्ने गरी विषयगत कार्यकमहरु तयार गरिएको छ वा छैन ?	०–१			
छ	बञ्चितिकरण र जोखिममा परेका व्यक्ति र समुदायको लागि विशेष कार्यक्रम तथा बजेट तय भएको छ वा छैन ?	०–१			
३	**योजना कार्यान्वयन, अनुगमन/नियमन र मूल्याङ्कन**	७			
क	उपभोक्ता समिति गठन गर्दा आम भेला गर्ने गरिएको छ वा छैन ? उक्त भेलामा सहजीकरणका लागि कर्मचारी वा महिला वडा सदस्यहरुको भुमिका हुने गरेको छ वा छैन ?	०–१			

क्र.स.	सूचक र उप-सूचकहरू	अंक	प्राप्ताङ्क	पुष्ट्याईको आधार	कैफियत
ख	उपभोक्ता समितिमा कम्तिमा ३३ प्रतिशत महिलाको सहभागिता छ वा छैन ? साथै अध्यक्ष, सचिव र कोषाध्यक्षमध्ये कम्तीमा एकजना महिला सदस्य रहने व्यवस्था छ वा छैन ?	०–१			
ग	उपभोक्ता समितिमा लैङ्गिक तथा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुह, लाभान्वित समूह उपस्थिति रहेको अवस्थामा तिनीहरूको समेत प्रतिनिधित्व हुने गरेको छ वा छैन ?	०–१			
घ	योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन २०७४ बमोजिम गठित सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समितिले अनुगमनका सूचकहरु वनाउदा लैससास सम्वन्धी सूचकहरु समावेश गरी सूचक वनाइएको छ वा छैन ? र अनुगमन प्रतिवेदन कार्यपालिकामा छलफल हुन्छ वा हुदैन ?	०–१			
ङ	गत आ.व.को वार्षिक योजनामा लैङ्गिक तथा सामाजिकरुपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहको उत्थानका लागि तर्जुमा गरिएका कार्यक्रम तथा वजेटको कार्यान्वयन पूर्णरुपमा भए वा भएनन् ?	०–१			
च	सञ्चालित कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्दा लैंगिक तथा सामाजिकरुपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहलाई लागत अनुरुप पुगेको लाभ, असर र प्रभाव विश्लेषण गर्ने गरिन्छ ? स्थानीय तहले रुपान्तरणीय विकासको लागि सबै वर्ग वा व्यक्तिहरुलाई ज्ञान तथा सीप विकास गर्ने गरको छ वा छैन ?	०–१			
छ	नियमित रुपमा सबै प्रकारका सरोकारवालाहरुको सहभागितामा लैससास सम्वन्धी छलफल, सिकाई आदानप्रदान हुने गरेको छ वा छैन ? के यस्ता सिकाईहरु कार्यक्रम/योजना तयार वा नीति निर्माण गर्दा समावेश गर्ने गरिन्छ ?	०–१			
४	**आन्तरिक संरचना**	७			
क	गाउँपालिकामा गठीत न्यायिक समिति र वडा तहका मेलमिलाप केन्द्रमा लैङ्गिक तथा सामाजिकरुपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहको प्रतिनिधित्व भएको छ वा छैन ?	०–१			
ख	न्यायिक समिति र मेलमिलाप केन्द्रमा दर्ता भएका र समाधान गरिएका विवादहरुको खण्डीकृत तथ्यांक (क्षेत्र र लाभान्वित) को अभिलेख राखिएको छ वा छैन ?	०–१			
ग	गाउँपालिकाले गठन गर्ने गरेका समितिहरु, उपसमिति तथा कार्यदलमा लैङ्गिक तथा सामाजिकरुपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहको समानुपातिक प्रतिनिधित्व भएको छ वा छैन ?	०–१			
घ	सामाजिक विकास शाखा/महिला तथा वाल विकास शाखा अन्तर्गत लैससास सम्पर्क व्यक्ति तोकिएको छ वा छैन ?	०–१			
ङ	लैङ्गिक तथा सामाजिकरुपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहहरुको विकासको लागि छुट्टै कोष तथा वजेटको व्यवस्था भएको छ (जस्तै वाल विकास कोष, अपाङ्गता विकास कोष, छात्रवृति कोष, दलित उत्थान विकास कोष आदि) ? उनीहरूको सक्रियता र आवश्यकता अनुसार कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	०–१			

क्र.स.	सूचक र उप-सूचकहरू	अंक	प्राप्ताङ्क	पुष्ट्याईको आधार	कैफियत
च	बाल हेल्पलाइन १०९८, बालबालिका हराएमा वा भेटिएमा १०४, महिला तथा बालबालिकामाथि हुने हिंसाको वारेमा उजुरी गर्न सकिने राष्ट्रिय महिला आयोगको टोल फ्रि नं. ११४५, घरेलु हिंसा जस्ता उपयोगी जानकारीहरु समुदाय स्तरसम्म प्रभावकारी ढंगबाट सूचना प्रवाह गर्न स्थानीय संयन्त्र प्रयोग गरी लाभग्राहीहरुलाई सूचना प्रवाह गरिने गरेको छ वा छैन ?	**०–१**			
छ	गाउँपालिकाले टोल विकास संस्था तथा समुदायमा आधारित संस्थाहरु वा समितिहरु (जस्तैः महिला समुह, आमा समुह, वाल क्लब, संचार समुह, कृषि समुह) दर्ता/सूचीकृत गरी सक्रियरुपमा संचालनमा ल्याईएको छ वा छैन ?	**०–१**			
५	**क्षमता विकास**	**७**			
क	गाउँपालिकामा स्थानीय सरकारको संस्थागत स्व- मूल्याङ्कन गरी क्षमता विकास कार्ययोजना बनाईएको छ वा छैन ? यस्ता कार्ययोजनाका लागि आवधिक, क्षेत्रगत र वार्षिक कार्यक्रममा समावेश गरी कार्यान्यवन गरिएको छ वा छैन ?	**०–१**			
ख	गाउँपालिकाले संचालन गर्ने क्षमता विकास कार्यक्रमहरुमा सहभागिहरुको छनौट गर्दा लैङ्गिक तथा सामाजिकरुपमा बहिष्करणमा परेका व्यक्ति र समुहलाई विशेष प्राथमिकतामा राखेर आवश्यकता पहिचानका आधारमा गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	**०–१**			
ग	गाउँपालिकाले स्वरोजगार वृद्धि गर्ने तथा बैदेशिक एवं रोजगारीमा जाने समुहको क्षमता विकासको लागि कार्यक्रमहरू तय गरी कार्यान्वयवन गर्ने गरको छ वा छैन ? स्थानीय तहले रुपान्तरणीय विकासको लागि सबै वर्ग वा व्यक्तिहरुलाई ज्ञान तथा सीप विकास गर्ने गरेको छ वा छैन ?	**०–१**			
घ	तालिम प्राप्त व्यक्तिहरुको क्षमतामा आएको परिवर्तनका सम्बन्धमा प्रभावकारी अनुगमन गर्ने गरेको छ वा छैन ? तालिमप्राप्त व्यक्ति वा सेवाप्राप्त गर्ने समुदायको आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तिकरणमा परिवर्तन भएको अभिलेखिकरण गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	**०–१**			
ङ	गाउँपालिकाका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुको क्षमता विकास तालिममा लैससास सम्वन्धी छुट्टै विषय राखि तालिम दिने गरेको छ वा छैन ?	**०–१**			
च	गाउँपालिकाले महिलाहरुका रणनीतिक आवश्यकता पुरा गर्नका लागि लोक सेवा आयोग तयारी कक्षा, ग्रामीण महिला प्राविधिकहरु (पशु सेवा, कृषि, स्वास्थ्य र पूर्वाधार सम्बन्धी) तयार गर्ने गरेको छ वा छैन ?	**०–१**			
छ	लैससास विकासको लागि संघीय सरकार अन्तर्गतका संवैधानिक आयोगहरु, प्रदेश सरकार तथा जिल्लास्तरका कार्यालयहरुसंग समन्वय गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	**०–१**			
६	**नेपाल सरकारका लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकासका नीति र प्रतिवद्धता**	**७**			

क्र.स.	सूचक र उप-सूचकहरू	अंक	प्राप्ताङ्क	पुष्ट्याईको आधार	कैफियत
क.	महिला विकासका लागि भएका बेईजिङ घोषणा पत्रका बाह्रवटा प्रतिवद्धता र दिगो विकासका सत्रवटा लक्ष्यहरु, बाल अधिकार, जातीय विभेद विरुद्धको अन्तराष्ट्रिय महासन्धी (ICERD), ILO, अपांगता भएका व्यक्तिहरुको अधिकार संरक्षण गर्ने महासन्धि आदिको वारेमा स्थानीय सरकारका प्रतिनिधि र कर्मचारीहरुलाई अभिमुखिकरण गरिएको छ ? कोहि पनि पछाडी नछुटुन् भन्ने कुराको सुनिश्चितताको लागि अध्ययन र विश्लेषण गरी तथ्याङ्क अद्यावधिक गरिएको छ ?	०–१			
ख.	लैङ्गिक तथा सामाजिकरुपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहको साथै जोखिममा परेका समुदायका लागि विशेष कार्यक्रम सहित दिगो विकासका लक्ष्यहरुको स्थानीयकरणका लागि स्थानीय तहले सरोकारवालाहरुसँगको सहकार्यमा कार्य गरिएको छ वा छैन ?	०–१			
ग.	महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव उन्मुलन गर्ने महासन्धि (CEDAW) कार्यान्वयनका लागि तयार गरिएको राष्ट्रिय कार्ययोजना र संयुक्त राष्ट्रसंघीय सुरक्षा परीषदबाट पारीत प्रस्ताव नं. १३२५ र १८२० को कार्यान्वयन राष्ट्रिय कार्ययोजनामा स्थानीय सरकारको जिम्मेवारी भनी उल्लेख गरेका कार्यक्रम हरुमा रकम विनियोजन गरेको छ वा छैन ?	०–१			
घ.	महिला विरुद्ध हुने सबैखालको हिंसा निर्मुल गर्ने कार्यक्रमहरु र सो अनुसारको वजेट विनियोजन गरी कार्यक्रम समयमै सम्पन्न गरेको छ ?	०–१			
ङ	महिला अधिकार स्थापना र महिला माथि हुने हिंसा विरुद्धको विभिन्न दिवस र अभियान जस्तै महिला हिंसा विरुद्धको १६ दिने अभियान, किशोरी दिवस, अन्तराष्ट्रिय महिला दिवस, स्वच्छ महिनावारी दिवस सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन गर्ने गरेको छ वा छैन ?	०–१			
च	संयुक्त राष्ट्रसंघीय वाल अधिकार महासन्धी १९८९ मा गरिएको प्रतिवद्धता कार्यान्वयनका लागि वजेट विनियोजन सहित कार्यक्रम तयार गरी समयमै सम्पन्न गरेको छ वा छैन ?	०–१			
छ	समाजमा विद्यमान जातीय विभेद र छुवाछुत सम्बन्धी सामाजिक, सांस्कृतिक र धार्मिक कुरीति र अभ्यास हटाउनका लागि वजेट विनियोजन सहित कार्यक्रम तयार गरी समयमै सम्पन्न गरेको छ वा छैन ?	०–१			
७	**सेवा प्रवाह र संस्थागत संस्कृति**	**७**			
क	लैङ्गिक तथा सामाजिकरुपमा वहिस्करण र जोखिममा परेका व्यक्ति र समुदायको नक्सांकन तथा वार्षिकरुपमा अद्यावधिक गर्ने गरेको छ वा छैन ?	०–१			
ख	गत आ.व. मा सेवा सुविधामा पहुँच नभएका समुदायहरुका लागि सेवा प्रवाहमा पहुँच पुऱ्याउन घुम्ति शिविर संचालन भए वा नभएको ?	०–१			
ग	बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, महिला र अपांगमैत्री भौतिक संरचना (सार्वजनिक स्थल) निर्माण भएका छन् वा छैनन् ? स्थानीय तहले	०–१			

क्र.स.	सूचक र उप-सूचकहरू	अंक	प्राप्ताङ्क	पुष्ट्याईको आधार	कैफियत
	सेवाग्राहीहरु प्रतिक्षारत रहँदा बस्ने ठाऊँको उचित व्यवस्थापन जस्तै पिउने पानी, महिला/पुरुष शौचालय, प्रतिक्षालय आदि छ वा छैन ?				
घ	महिला कर्मचारीहरूको गर्भावस्था र बच्चालाई स्तनपान सम्बन्धी संवेदनशीलतालाई ध्यान दिने गरिएको छ वा छैन (जस्तै गर्भवती महिलालाई जोखिमयुक्त, खतरायुक्त काममा लगाउन नपाइने) ?	०–१			
ङ	राष्ट्रिय तथा स्थानीय अभियान र सम्बन्धित मुद्धाहरुमा (जस्तै निकृष्ट प्रकारको वालश्रम, वाल विवाह, वहुविवाह, दाइजो प्रथा, वोक्सी, छुवाछुत प्रथा तथा घरेलु हिंसा, महिला हिंसा उल्मुलन / नियन्त्रणका लागि) अभियान/चेतनामूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन हुने गरेको छ वा छैन ?	०–१			
च	महिला हिंसा विरुद्दको शुन्य सहनशिलता अपनाईएको छ वा छैन ? कार्यक्षेत्रमा हुने यौनजन्य हिंसा र दुर्व्यवहारको सम्वोधन गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	०–१			
छ	गाउँपालिकामा लैससासमैत्री आचरण, भाषा, व्यवहार आदि प्रयोगमा आएको छ वा छैन ? यस्तो व्यवस्थाका लागि पहल गरिएको छ वा छैन ?	०–१			
८	**सुशासन**	**७**			
क	स्थानीय तहले सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परिक्षण, सामाजिक परिक्षण, लैससास परिक्षण, गुनासो सुनुवाई, सामुदायिक सुचना पाटी, नागरिक वडापत्र जस्ता सामाजिक जवाफदेहिताका औजारहरुको कार्यान्वयन प्रभावकारी ढंगबाट गर्ने गरेको छ वा छैन ?	०–१			
ख	सामाजिक जवाफदेहिताका औजारहरुको प्रयोग गर्दा लैङ्गिक तथा सामाजिकरुपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहहरुको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	०–१			
ग	गाउँपालिकाले नियमित रुपमा आयोजना गर्ने सार्वजनिक सुनुवाईमा बर्हिगमन अभिमत (Exit Poll) र नागरिक प्रतिवेदन पत्र (CRC) गर्ने गरेको छ वा छैन ?	०–१			
घ	Website निर्माण गरी विभिन्न सूचनाहरु (बार्षिक नीति, कार्यक्रम तथा बजेट, आय-व्यय, पार्श्वचित्र, जोखिम नक्साकंन, आवधिक तथा रणनीतिक योजनाहरु, पञ्जीकरणको तथ्यांक, सामाजिक सुरक्षा भत्ताको विवरण तथा अन्य नियमित सूचनाहरु आदि) सार्वजनिकिकरण गर्ने गरेको छ वा छैन ?	०–१			
ङ	सार्वजनिक महत्वका सूचनाहरु साथै माथि "घ" मा उल्लेखित विवरण प्रकाशन गरी स्थानीय संचार माध्यम तथा सूचना पाटी वा सवैको पहुँचमा हुने स्थानमा सर्वजनिक गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	०–१			
च	लैससासका राम्रा अभ्यासहरु, घटना अध्ययन आदिको प्रकाशन गर्ने, स्थानीय तहका समितिहरुमा छलफल गर्ने, अन्य स्थानीय तह, नागरिक समाज तथा प्रदेश र संघ सम्वन्धित निकायहरुसंग आदान प्रदान गर्ने गरेको छ वा छैन ?	०–१			

क्र.स.	सूचक र उप-सूचकहरू	अंक	प्राप्ताङ्क	पुष्ट्याईको आधार	कैफियत
छ	लैङ्गिक तथा सामाजिकरुपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहहरूको पहुँचका लागि गरिएका सूचना, शिक्षा र संचारको (IEC materials) प्रवाह गरिएको छ वा छैन ? गरिएको भए त्यसले स्थानीय तहको विकास कार्यहरूमा सहभागितामा वृद्धि ल्याएको छ वा छैन ?	०–१			

- **लैंगिक परिक्षण कार्यक्रमका केही झलकहरु**

वडा नं. ३, खलङ्गा स्थित लक्षित समुहसँग छलफल (दत्ते चौतारा निर्माण उ.स.)

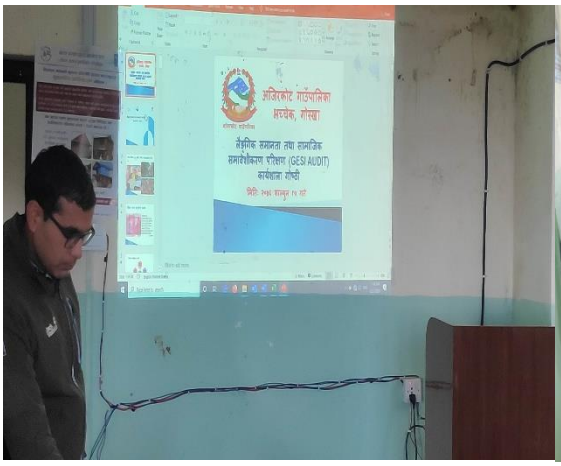

लङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परिक्षण (GESI Audit) कार्यशाला

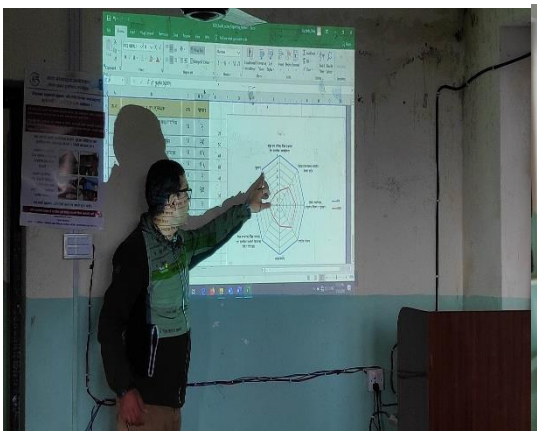

लैससास परिक्षण सुचकहरुमाथि छलफल तथा अध्यक्ष ज्युवाट लैससास परिक्षण वारे आफ्ना धारणा/भनाई सहित कार्यक्रमको समापन गर्नुहुदै

- **सहभागी नामावली**

आज मिति २०७६ साल फाल्गुन ६ गतेका दिन यस अजिरकोट गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री फणिन्द्र प्रसाद घिमाल ज्यूको अध्यक्षतामा लैंगिक समानता तथा सामाजिक परिक्षण (GESI) गर्नका लागि बैठक बसी तपशिलमा उल्लेखित महानुभावहरुको उपस्थितिमा देहायका निर्णयहरु गरियो ।

उपस्थिति !

१. श्री फणिन्द्र प्रसाद घिमाल - अध्यक्ष
२. श्री चन्द्रमाया गुरुङ - उपाध्यक्ष
३. श्री लोकेन्द्र श्रेवानी - प्र.प्र.अधिकृत
४. श्री अमर राज पुरोनी - प्र.अधिकृत
५. श्री लक्ष्मण न्यौपाने - इन्जिनियर अ.गा.पा.
६. श्री सुजन पराजुली - इन्जिनियर अ.गा.पा.
७. श्री जनक पाण्डे - अ.सम.इन्जिनियर
८. श्री सिताराम पन्त शिक्षा अधिकृत
९. श्री प्रकाश बस्नेत योजना संयोजक
१०. श्री राज तामाङ - सू.प्र.अ
११. श्री कविन्द्र गुरुङ फिल्ड सहायक
१२. श्री सञ्जय गुरुङ एम.आई.एस अपरेटर
१३. श्री नवराज पौडेल लेखापाल
१४. श्री शिवराज जोशी योजना सल्लाहकार
१५. श्री गंगामाया गुरुङ [illegible]

प्रस्तावहरु !

प्रस्ताव नं. १. कार्यदल गठन गर्ने सम्बन्धमा
प्रस्ताव नं. २. लै.स.सा.प. पुस्तकहरुको मुल्यांकन गर्ने सम्बन्धमा ।

निर्णय नं. १ !

प्रस्ताव नं. १ माथि छलफल गर्दा DPID को आर्थिक सहयोग र पूर्णिमा परियोजना (Mottmac) को व्यवस्थापनमा संचालित पूर्णिमा परियोजना मार्फत तयार पारिएको मर्यादा लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (GESI) परिक्षण कार्यविधी

२०६६ कोजिले GESI Audit गर्नका लागि तप-शिलमा उल्लेखित महानुभावहरु रहने गरी कार्यदल गठन गर्ने निर्णय गरियो।

तपशिल:

संयोजक - श्री फणिन्द्र प्र. घिमिरे - अध्यक्ष
सदस्य - श्री चन्द्रमाया गुरुङ - उपाध्यक्ष
सदस्य - श्री लोकेन्द्र सेवाली - प्र.प्र.अधिकृत
सदस्य - श्री गोपीमाया गुरुङ - का.पा. सदस्य
सदस्य - श्री शिव राज जोशी - योजना सहायक
सदस्य - श्री अमर राज पंगेनी - प्रशासन अधिकृत

निर्णय नं. २:

प्रस्ताव नं. २ माथि छलफल गर्दा अजिरकोट गाउँपालिकाको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परिक्षण सम्बन्धी सूचकहरु मुल्यांकन गरी यसका सबल पक्ष, कमजोर पक्ष, अवसर र चुनौती पक्षका आधारमा कार्ययोजना तयार गरी कार्यपालिका तथा कर्मचारी सहितको बैठकमा प्रस्तुत गर्ने निर्णय गरियो।

आज मिति २०७६ साल फाल्गुन १५ गतेका दिन अजिरकोट गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री फणिन्द्र प्रसाद घिमिरे ज्यूको अध्यक्षतामा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परिक्षण कार्यविधी २०७६ अन्तर्गत का बुँदाका हुँदा दलफल गर्नका लागि गठित कार्यदल ले मुल्यांकन सहित तयार गरेको प्रतिवेदनका आधारमा देहायको उपस्थितिमा DESI Audit सम्पन्न गरियो ।

उपस्थित:

१- श्री फणिन्द्र प्र. घिमिरे - अध्यक्ष
२- श्री चन्द्रमाया गुरुङ - उपाध्यक्ष
३- श्री लोकेन्द्र ज्ञवाली - प्र.प्र. अधिकृत
४- श्री मनु गुरुङ - वडा अध्यक्ष - १
५- श्री मित्रलाल तामाङ - " " - २
६- श्री तथाराज गुरुङ - " " - ३
७- श्री जँग बहादुर गुरुङ - " " - ४
८- श्री कल प्र. ढकाल - " " - ५
९- श्री सरस्वती घिमिरे - कार्यपालिका सदस्य
१०- श्री गोपीमाया गुरुङ - " "
११- श्री लक्ष्मी वि.क. - " "
१२- श्री कृष्ण वि. थले - " "
१३- श्री तेज ब. शेर्पा - " "
१४- श्री पुरेश ज्ञवाली - वा.अ.प्रमुख
१५- प्रसन्न मल्लिक - गा.वा. प्रमुख
१६- श्री राज तामाङ - सू.प्र.अ
१७- सिताराम पन्त - शिक्षा अधिकृत
१८- दिलिप घिमिरे - शिक्षा शाखा प्रतिनिधी
१९- प्रकाश बस्नेत - रोजगार संयोजक
२०- सञ्जय गुरुङ - वन डाई रूल अपरेटर
२१- सुमन पौखेल - अ.सब-इन्जिनियर
२२- जनक पाण्डे - अ.सब-इन्जिनियर
२३- शिव राज जोशी - योजना सल्लाहकार
२४- कलक बहादुर खड्का - कम्प्युटर अपरेटर

२४ लक्ष्मण न्यौपाने इञ्जिनियर

प्रस्तावहरु :

१. लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परिक्षण (GESI Audit) सम्बन्धमा ।

२. कार्ययोजना सम्बन्धमा ।

निर्णयहरु :

निर्णय नं. १ : प्रस्ताव नं. १ माथि छलफल गर्दा यस अजिरकोट गाउँपालिका अन्तर्गत पोखरे प्रहाड घिताल जडुको संयोजकत्वमा मिति २०६९ फाल्गुन ६ देखि गठित GESI Audit कार्यदलले लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परिक्षण (GESI Audit) कार्यविधी २०६९ मा उल्लेखित बुँदाहरुको आधारमा तयार पारिएको मुल्यांकन प्रतिवेदन माथि छलफल गरि कार्यपालिका हेडस र विभिन्न शाखाका कर्मचारीहरुको उपस्थितिमा (GESI Audit लैङ्गिक समावेशीकरण परिक्षण कार्यक्रम समाप्त गरिएको ।

निर्णय नं. २ : प्रस्ताव नं. २ माथि छलफल गर्दा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परिक्षण (GESI Audit) का दुरुस्तहरु माथि छलफल गरि पुर्वाङ्कका आधारमा कुल २६ प्रश्नहरु २४ तथा प्राप्त भएको २ SWOT Analysis का आधारमा कार्यदलबाट पेश भएको कार्ययोजना सर्वसम्मत स्वीकृत गर्ने निर्णय गरिएको ।